

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Børge Nielsen

Det skete i de dage

*Historien om en galskab
og barndoms- og
ungdomserindringer*

Erindringsserien »Folk Fortæller« nr. 21

Udgivet af
Foreningen Danmarks Folkeminder
1988

Børge Nielsen

Det skete i de dage

*Historien om en galskab
og barndoms- og ungdomserindringer*

Erindringsserien »Folk Fortæller« nr. 21

Udgivet af

Foreningen Danmarks Folkeminder

1988

DET SKETE I DE DAGE

© Børge Nielsen.

Redigeret af Viveca Liventhal.

1. oplag, 1000 eksemplarer, 1988.

Forlaget Folkeminder ApS.

ISBN 87-87897-83-0.

Sat med 12 punkt Garamond og trykt hos

Gullanders Bogtrykkeri a-s, Skjern.

Indhold

Redaktørens forord	s. 5
Forord	s. 7
I. Historien om en galskab i 1973	s. 9
II. Forhistorien. Erindringer 1926–41	s. 29
Barndom	s. 29
Ungdom	s. 58
Oplysninger	s. 84

Redaktørens forord

Børge Nielsen er født 10. januar 1923, og hans miljø var underklassens København. Som voksen har han i 25 år været havnearbejder.

Han er i dag kendt blandt sine egne først og fremmest som en god sanger, han synger gerne, og med stor overbevisning, alle de gamle socialistiske sange. Men han skriver også egne tekster med egne melodier til.

Denne bog er blevet til i løbet af en længere periode, og er egentlig tænkt som oplæg til et meget større værk. Det gør at fortællingen kommer portionsvis – men netop sådan står episoderne skarpere i deres ofte absurde barskhed.

Forfatteren har selv sagt: »De stærkeste ting er udeladt.« Om sin barndoms slum, der mest får læseren til at tænke på nutidens U-lande, siger han: »Vi betragtede dem der boede i barakker som privilegerede.«

Man får indtryk af et menneske der har måttet gøre sig hård, fordi det var betingelserne, men som alligevel hader vold intenst; en lille knægt der var nødt til at hævde sig fysisk og blive en hård negl og siden stærk mand for at afværge de farer, der hele tiden lurede: Vold som nødvendighed, men aldrig anerkendt som princip – det er en af hovedlinierne i bogen.

Volden kan også være psykisk. Og selv om forfatteren er blevet tvunget til at hævde sig med sin krop, er han ikke blevet afstumpet, han kan lide at tænke selv – tankevirksomhed er jo nødvendig for mennesket, og hvor den bliver undertrykt af stupiditet eller ydre pres, der opstår den bevidstløse handling. Det føles af Børge Nielsen som en nedværdigelse (som fx det tåbelige i bare at kommandere rundt med en flok arbejdere, i stedet for at lade dem tænke selv, se Norges-episoden s. 78).

Han har et fast udgangspunkt som socialist, men kan heller ikke lide »frelste« politiske meninger, der ikke bygger på en selvstændig stillingtagen.

En ting der er karakteristisk for fortællemaneren i bogens sidste del er at hovedpersonen, efter den tidligste barndom, omtales som »vi«. Dette »vi« står som oftest for forfatteren selv og hans ældre bror, men tit også for en større gruppe af kammerater.

Det skyldes ikke at fortælleren er specielt ydmyg, eller vil fremhæve kollektivet på bekostning af sin egen person. Tværtimod bliver udviklingen af en stærk selvbevidsthed nærmest en nødvendig følge af de hårde vilkår. Men gruppefællesskabet er samtidig en nødvendighed for at overleve.

Alt dette er blandt forudsætningerne for det psykiske sammenbrud bogen indledes med. Nu bryder den hårde skal, opbygget lige fra barndommen, pludselig sammen, skallen der har været en beskyttelse for det bløde indre, som hos proletardrengen er blevet ekstra godt indkapslet.

Sammenbruddet fører forresten for Børge Nielsen det gode med sig, at han slipper for det før så hårde slid som havnearbejder, hvad der igen fører til at han kommer til at færdes i det brogede københavnske miljø fra først i 70'erne, som han også viser glimt af.

Bogen slutter hvor en anden historie begynder, modstandskampen, som forfatteren også vil have en del at fortælle om.

Viveca Liventhal.

Forord

Hej venner, nu skal det være. Jeg skriver en bog. Ikke den bog, jeg helst ville have skrevet. Jeg har været havnearbejder i 25 år og kunne sikkert lettere have skrevet en bog om havnen. Det får vente af flere grunde.

Jeg har af nød beskæftiget mig med noget, der ikke interesserede mig et klap, i 25 år, og jeg har virkelig lyst til at skrive en bog.

En bog om havnen ville resultere i, at jeg blev uvenner med alt og alle, forudsat at jeg skrev sandheden. Jeg ville være nødt til at korrigere politi og dommers opfattelse af havnearbejdere som rå, brutale, tyvagtige, fordrukne neandertalermænd. Jeg måtte også fjerne den glorie, de revolutionære har lagt om hovedet på alle havnearbejdere som bevidste revolutionære, der kæmper til sidste blodsdråbe for deres rettigheder. Endelig måtte jeg fjerne den almindelige forestilling om, at havnearbejderne er frie fugle, der tjener deres penge på nogle få timer, hvorefter livet bare er skønt.

I

En galskab i 1973 og lidt af hvad der fulgte

Gråden

Det er i dag, hvor jeg begynder at skrive, dagen før jul, den 23. december. For nøjagtig et år siden stod jeg ude i min entré. Pludselig, umotiveret og uden varsel, begyndte jeg at græde. Det blev ved time efter time. Jeg fattede det ikke, stillede mig foran et spejl og skreg: »Hold op for helvede din psykopat, hold op hold op«, og truede ad mit eget ophovnede ansigt med knyttede hænder. Dagene derefter græd jeg alle vegne. På gaden, i busser og midt under en samtale. Jeg klarede problemet ved pludselig at gå eller vende ansigtet ind mod et butiksvindue. En af juledagene var jeg til drukgilde hos en ven. Selv med en ordentlig brandert på måtte jeg gang på gang gå på toilettet og forsøge at standse gråden. Selv midt i en glødende revolutionær sang brød jeg sammen.

Min vens forhenværende kone hjalp mig en del ved at sidde og rokke mit hoved. En pige, som var mig til stor hjælp og støtte de første svære måneder af min sygdom. Indtil jeg blev klar over, at det ikke var noget, der blev værre, og at jeg til en vis grad kunne kontrollere gråden blot ved at holde mig væk fra og flygte fra alt, hvad der irriterede mig.

Pigen, lad os kalde hende Myrra, hjalp mig ikke så meget ved sin personlige indsats som ved sin person. Hun var den mindst småborgerlige og mest frie kvinde, jeg havde truffet i mange år. Jeg var simpelthen forelsket i hende – ikke som kvinde, mit seksualliv gik helt i stykker samtidig med, at jeg blev syg – jeg blev forelsket

Det skete i de dage

i hendes frisind, at hun samtidig var anderledes, at vi kunne tale sammen om alt, at hun betroede mig sine intime tanker og hemmeligheder. Og det beroligede mig fantastisk at nulre mit ansigt ind i hendes store sorte hår. Når jeg taler om hende som fortid, er det fordi vi ikke kommer sammen mere, det er nok mest min skyld, Myrra forandrede sig ikke.

Jeg spiste nogle nervepiller jeg havde fået af venner. En af juledagene var jeg ved en fejltagelse kommet til at smide pillerne, indpakket i staniol, i affaldscontaineren i gården. Containeren var, da jeg opdagede det, fyldt op med julepapir, tømte askebægre og nøddeskaller. Jeg var rædselsslagen, det var livet om at gøre at finde dem, jeg som altid har hadet piller. I panik stod jeg på hovedet i containeren og fandt dem heldigvis.

En dag gik jeg til andespil, det er et af de få steder, man kan få lov til at være alene, samtidig med at man er sammen med en hel masse mennesker. Alle har nok i deres eget. Det var fantastisk svært, tallene kørte rundt i hovedet på mig, skønt jeg kun havde nogle få plader. Jeg fatter ikke, at gamle rynkede koner kan passe en masse plader, mens jeg er ved at få stres af at passe nogle få.

Hos lægen

Efter jul opsøgte jeg min sygekasselæge, som iøvrigt viste sig at være en godt udseende dame, der vistnok sad i en nystartet praksis med hele venteværelset fuldt af stressede patienter. Man blev grebet af travlheden og stemningen, og når man var nået ind, var det, som om man skulle fortælle en masse i en frygtelig fart og se at komme ud igen. Ingen havde sagt noget eller givet anvisninger, det lå simpelthen i luften.

Jeg var bange og nervøs, jeg følte, jeg allerede skulle ud af døren igen, inden jeg fik fremført mit ærinde. Heldigvis brød jeg sammen i gråd, hvilket omgående førte til en afgørelse. Jeg skammer mig endnu, da jeg ikke kan blive klar over, om jeg spillede for galleriet,

om gråd var blevet en så naturlig tilstand, at jeg brugte det som pressionsmiddel. Jeg bad om at blive indlagt på »Sankt Hans« og forklarede hende min tilstand. Hun gav mig nogle piller og forklarede mig, at jeg skulle fremstilles for en psykiater, før jeg kunne indlægges, jeg skulle bare gå hjem og vente på brev. Jeg forklarede hende, at jeg ikke var glad for, at nogen skulle forsøge at skille min hjerne ad og sætte den sammen igen (sådan forestillede jeg mig psykiatere dengang), og at jeg blot søgte et hul at gemme mig i, til jeg havde fundet ud af, hvad dette var for noget, eller lært at leve med det. Jeg overrakte hende et digt, som skulle fortælle hende, hvordan jeg forestillede mig min situation og eventuelle årsager til den.

Jeg har forøvrigt haft lyst til at skrive fra den dag, jeg blev syg, særlig digte, måske fordi man der kan fortælle noget koncentreret. Jeg sendte for mange år siden nogle digte til et forlag og fik dem tilbage med den motivering, at man ikke mente, de var af en sådan kvalitet, at de burde trykkes.

GRÆD

*Grød gamle mand, grød polituren af dig, grød
væk med det, alle lagene fra årene, grød, grød
blir der noget tilbage er det dit virkelige jeg,
tør du, så grød
grød belten og slagsbroderen væk
det tykke lag der skulle beskytte dig imod dine omgivelser
grød soldaten og bøddelen væk
det præventive lag der skulle beskytte dig ved at trampe på andre
grød dog gamle mand, tør du, der er mange lag endnu, tør du
du blir tyndere og tyndere, grød dog, grød.*

Efter besøget hos lægen gik jeg lige hen og spiste en engelsk bøf. Jeg havde ellers ikke kunnet spise i flere dage. Jeg følte mig meget rolig, fordi jeg nu havde fået nogle lægeordnede piller.

Det skete i de dage

På hospital

Brevet kom. Jeg skulle møde hos en psykiater på et hospital, det var ikke slemt.

Nogle dage efter fik jeg besked om at møde på en psykiatrisk afdeling. Jeg mødte op, fik udleveret noget hospitalstøj, mit eget fjernede man. Jeg fulgtes fra optagelsen gennem en masse gange med en portør, som skubbede en bære, hvorpå der lå en havnearbejder, som jeg ikke kendte. For mig så det ud, som om han var ved at dø. Jeg erfarede senere, at der var masser af liv i ham.

Jeg husker ikke meget fra de første par dage. Jeg havde ikke røget i fire år, nu begyndte jeg at ryge 20 cigaretter om dagen. Jeg sad vist og sov i en lænestol ude på gangen det meste af tiden. Jeg følte mig i sikkerhed og beroliget over at have fundet et hul at gemme mig i, et sted, hvor jeg ikke behøvede at skamme mig over min tilstand.

Efter nogle dage begyndte jeg at lytte til og studere de andre patienter. Det fremgik af deres samtale, at afdelingen kun var en gennemgangslejr. At man i løbet af kort tid enten blev udskrevet eller overført til »Sankt Hans«. En gang om dagen kom jeg ind og talte med en læge, ofte forskellige, mandlige såvel som kvindelige. Jeg var hundeanngst hver gang for at blive udskrevet. Instinktivt vidste jeg, at jeg måtte have tid til at finde ud af min sygdom og lære at leve med den. Jeg skrev et digt til en af lægerne, som i virkeligheden var et bønnekrift om tid. Om det hjalp ved jeg ikke, ihvertfald beholdt de mig i 2 måneder.

KRABBE

Krabbe, du har mistet dit skjold og fundet et hul.

Gem dig.

Du har klemmt mange med din kelo, og er selv blevet klemmt.

Gem dig.

Dit skjold har beskyttet dig, men nu har du intet.

Gem dig.

Selv den mindste krabbe kan ødelægge dig.

Gem dig.

Du er bange krabbe.

Gem dig.

Skal andre tage dit hul før dit nye skjold er vokset ud.

Gem dig.

Opdager de andre krabber hvor tyndt dit nye skjold er.

Gem dig.

Konklusion og trøst:

Man skifter skjold for at kunne vokse.

Behandling

Efter en uge opfordrede lægen mig til at begynde på piller. Jeg havde ellers nægtet det, blandt andet fordi jeg havde spurgt min egen læge, om depressionspiller havde helbredende eller kun opsættende virkning. Hun svarede mig, at det vidste man ikke. Afdelingslægen kendetegnede det som vrøvl, nok mere for at berolige mig end på grund af faglig viden.

Samtidig fik jeg besked på at gå til terapi. En pige viste mig rundt og spurgte, hvad jeg ville lave. Jeg opfattede kun en forvirrende blanding af mennesker i forskellige rum, som jeg i første omgang syntes lignede hinanden allesammen. Så fik jeg øje på en skrivemaskine midt på gulvet i et af rummene og sagde til damen, at jeg gerne ville skrive på maskine. Tre dage, formiddage, skrev jeg på maskine, og det generede mig ikke ret meget, at der hele tiden var travlhed uden om mig. Kun når jeg havde indtryk af, at nogen forsøgte at se, hvad jeg skrev, blev jeg nærværende og irriteret.

De fleste ting havde jeg først skrevet med blyant om natten ved et vågeblus. Jeg lå vågen det meste af natten, den tid jeg var på hospitalet. Jeg syntes, det var den bedste tid på døgnnet, bortset fra

Det skete i de dage

de gange, jeg kunne høre skrig oppe fra kvindernes afdeling. De andre patienter fik sovepiller og sov for det meste om natten. Der var dog på et tidspunkt en enkelt, der nat efter nat gik op og ned ad gulvet og sang den samme melodi igen og igen. Iøvrigt den eneste af de mennesker, jeg traf, der efter min mening var virkelig skør. Han blev vistnok udskrevet.

Når jeg taler om min bedste tid i forbindelse med natten og hospitalsophold, lyder det måske for nogle absurd, men for mig var det virkelig en lykkelig tid. Tænk på et jaget dyr, der i sidste øjeblik finder et hul at gemme sig i. Jeg var opfyldt af en eller anden uforklarlig angst, det hele sejlede, og hele tiden måtte jeg være klar til at gå på lokum for at græde. Under disse anfald forsvandt koncentrationsevnen mer eller mindre, men de kom dog ikke så hyppigt som udenfor. Sandsynligvis fordi jeg her følte mig tryk og ikke behøvede at tabe ansigt, når det gik galt. Dertil kom, at alle var usandsynligt flinke og ville hjælpe os så langt, deres evner rakte.

Jeg blev klar over, at man havde en del båse, man kunne sætte de forskellige sygdomme i, og alle dem, som passede i båsene, kunne man klare mer eller mindre. Desværre passede min ikke i nogen af dem. Det indrømmede man dog ikke. Det nærmeste, man kom, var, at en kvindelig læge udtalte kort før min udskrivelse: »Vi ved ærlig talt ikke, hvad vi skal gøre«.

Efter tre dage begyndte jeg at mærke virkning fra pillerne, jeg blev sløv, fik hovedpine og følte det, som havde jeg vat i hovedet.

Pillerne fratog mig lysten til at skrive, jeg forsøgte flere gange, men det blev aldrig til mere end en halv times tid, og til sidst holdt jeg helt op. Jeg havde dog nået at skrive en hel del, blandt andet tre digte om afdelingen, og jeg blev klar over, at jeg skrev for at bevise for mig selv og andre, at jeg ikke var skør. Da jeg forlod skrivemaskinen, var jeg nødt til at finde en anden plads. Jeg gik ind i et stoftryk-lokale, der lå for sig selv, fandt en stol ved et vindue, og nægtede at flytte mig under resten af mit hospitalsophold.

Terapien

Der var flest kvinder i terapien, kun få virkede syge. En ældre dame snakkede så meget og så længe, at det blev selv en af terapeuterne for meget, hun sagde det til hende. Jeg holdt vejret, men det virkede nærmest opkvikkende på den gamle dame, hun svarede, at det sagde hendes mand også altid, og fortsatte med fornyet kraft.

En enkelt dame lagde ikke skjul på, at hun havde forsøgt selvmord. Og at hun ville gøre det igen, så snart hun kom hjem.

Terapeuterne var meget flinke. Men med de mange og skiftende patienter har det sikkert været umuligt at tale til patienterne individuelt. Ihvertfald havde de for mig at se tillagt sig et gennemsnitsvæsen og en gennemsnitstone at tale til patienterne i. Rosende og beskyttende og sikkert til gavn for de fleste, hvilket vel også var meningen.

Jeg personlig havde svært ved at tage det. På mig virkede det uægte og skabte situationer, jeg havde svært ved at klare, mest fordi jeg havde indtryk af, at rosen mere udsprang af venlighed end af objektiv bedømmelse af genstanden for rosen.

Jeg ved udmærket, hvis jeg laver noget møg. Jeg kan bare ikke fordrage at få det at vide, og endnu værre er det at blive rost for det. Jeg skrev et digt om terapien, hvor jeg omtalte denne ros, og kom senere til at diskutere spørgsmålet med terapeuterne. Jeg mærkede at mine indtryk ramte dem.

TERAPI

*Kludeklip, blomstertryk,
en dame der snakker hele tiden,
det hjælper siger hun,
rystende bånder,
bånder der forsøger at få en tube lim
til at ramme en streg på et stykke skind,*

Det skete i de dage

*svage hænder forsøger at lave hul med en tang,
men opgiver.*

*Andre laver bæltter, leger med ler,
eller drejer i træ,
damerne er milde,*

*alt hvad der bliver lavet er godt, skønt og herligt,
en pige sir hun er bange for mørket,
ingen fortæller hende
vi er alle bange for mørket.*

Autoriteterne

Når der var tid, havde jeg lange diskussioner med de to damer, der passede det lokale, hvor jeg opholdt mig. Jeg glædede mig over det, ikke fordi det beviste, de respekterede mig eller opfattede mig som ikke tilhørende de tossede – som jeg tidligere har sagt virkede ingen af de indlagte særlig skøre – nej det glædede mig, fordi jeg mærkede, de kunne lide at snakke med mig for deres egen skyld.

Jeg husker fra vore diskussioner, at den ene terapeut gav mig et svar, som overraskede mig.

Jeg havde givet udtryk for, at når jeg kom hjem, ville jeg være asocial og prøve at være god ved og tænke på mig selv. Jeg har altid gjort det, andre ikke ville eller turde gøre. Har der skullet laves noget hårdt, farligt eller beskidt, som der kunne blive problemer over, har jeg og min omgangskreds altid betragtet det som en naturlig ting, at det var mig, der skulle udføre det. Sådan har jeg levet mit liv.

Efter at jeg var begyndt at tænke over, hvorfor jeg var kommet ned med nakken og havde fået knald i låget, faldt det mig ind, at de, som kendte mig, altid betragtede det som en naturlig ting, at det var mig, der bar byrderne. Og at de, som ikke kendte mig, sikkert betragtede mig som halvtosset. Jeg besluttede mig til, at dette i

hvert fald skulle være slut, så jeg kunne lige så godt starte i den modsatte grøft og give fanden i det hele.

På min påstand om, at jeg i nødværge ville være asocial, når jeg kom hjem, svarede pigen blot, at hun syntes, det ville være helt i orden.

Svaret undrede mig, og det undrer mig stadig.

Jeg har altid betragtet alle, der er ansat af det offentlige, som autoriteter, der først og fremmest tænker på det bestående og dermed deres eget levebrød.

GANGEN

*Gangen er lang og smal, med grågule vægge,
langs den ene side døre med senge imellem,
på den anden stole med patienter,
patienter med store øjne,
øjne der ser uden at se,
øjne der spejder efter afbrydelser i ensformigheden.*

*For enden af gangen døren til den lukkede,
døren til noget ufatteligt,
rolige og velafbalancerede bvidklædte skikkelser
går ud og ind,
det virker udefinerligt forkert,
unge barnlige, men i deres job professionelle kvinder,
slagrer frem og tilbage,
en patient spændt fast til sengen skælder ud,
han er selv døv.*

*En ung mand skal tilbage til den lukkede,
han holder fast i døren,
det er tredje gang sir en patient i stolen,
en plejer tager førergreb,
han må med,*

Det skete i de dage

*en stor sygeplejerske, svanger i sidste måned,
hvisker, åh herre gud,
på et øjeblik har døren for enden af gangen ædt ham,
som de andre dagen før,
også i morgen vil den umættelig æde videre.*

Den døde

I en seng lå en døv og midlertidigt fastspændt patient. En mand på et halvt hundrede år, der så ældre ud, fordi han var helt hvidhåret. Han var den første tid noget omtåget efter at have forsøgt selvmord ved hjælp af spiritus og piller.

En dag sked han i sengen, og da han fik besøg kunne han ikke genkende vedkommende. Da han lidt senere blev klar over, hvem det var, råbte han: »Hvad fanden, er det dig, jeg troede du var en af tosserne«. Vi, der hørte det, var ved at dø af grin. Han var selv den eneste på afdelingen, der virkede skør, selvfølgelig på grund af sin omtågede tilstand. Hans besøgende ordnede iøvrigt hans høreapparat, så man nu kunne komme i forbindelse med ham.

Det var nødvendigvis sådan at spiritus var bandlyst, og konstateredes det, at nogen var i besiddelse af det, ville det føre til øjeblikkelig udskrivning. Det skete, at forhenværende patienter slæbte spiritus og hash ind. En dag så jeg en tidligere patient sidde i opholdsstuen og dele en halv flaske brændevin med nogle af de indlagte. Næste dag hørte jeg, at man havde fundet en tom brændevinsflaske i enden af den døves seng, og at man blandt personalet holdt møde om sagen. Uheldigvis var han for nogle år siden smidt ud fra et andet hospital på grund af en halv flaske brændevin.

Man smed ham heldigvis ikke ud, hvorfor ved jeg ikke.

Jeg tror, vi lod være med at sladre, ikke så meget fordi vi ikke gerne ville – mærkelig nok tror jeg ikke, det var angst for de andre patienter, der holdt os tilbage, men angst for lægerne.

Den døve kom op af sengen og fortalte, at han havde troet, han befandt sig et sted i provinsen, fordi folk der var langt ude.

De første dage gik han og samlede cigaretstumper. Jeg forærede ham 2 pakker cigaretpapir, det gjorde ham til min ven for livet. Han fortalte alle, der gad høre det, at jeg var et godt menneske. Hvad har livet dog gjort mod én, der ikke vil leve mere, skønt han er så let at blive ven med?

På et tidspunkt ville man udskrive ham. Han protesterede, han havde ikke noget at leve af og ville først få penge nogle dage efter. »Jeg er sådan set ligeglad«, betroede han mig i en hverdagsagtig tone, »jeg tager bare livet af mig«. Man valgte at beholde ham nogle dage ekstra.

Det er tragikomisk at tænke på, at det var et økonomisk spørgsmål, der bestemte, om en mand skulle hjem på en bestemt dag eller ej. Manden ventede måske bare på nogle få hundrede kroner, som han så skulle klare sig for i ugevis, mens en hospitalsseng kostede lige ved 1000 kr. om dagen.

Andre autoriteter

For mange år siden sad jeg i spjældet, fordi jeg ikke ville være soldat. Det var i Ringsted arresthus, jeg skulle sidde i 4 måneder.

En kort tid sad jeg sammen med en forhenværende psykopatfange, der ventede på at komme ind igen. Han fortalte mig, at han ikke forstod noget som helst. Når han var inde, opførte han sig eksemplarisk. Han var en dygtig møbelsnedker og lavede fine ting til alle sine overordnede, helt op til direktøren, eller inspektøren hedder det vel. Han fik afslag på den ene ansøgning efter den anden og havde næsten siddet hele sit liv for nogle få kroner, mens andre, der opførte sig helt sindssygt, slap ud efter et år. Han fortalte om et sådant tilfælde. En ung mand, som hver gang, der var besøgende, hang oppe i et vindue og skreg til dem, mens han viste sin pik frem og onanerede. Min cellekammerat konkluderede: »De har

Det skete i de dage

sikkert regnet mig for en meget stor psykopat, fordi jeg optrådte normalt, jeg måtte simpelthen være større psykopat end de andre, når jeg var i stand til at optræde normalt.« Det viste sig iøvrigt, at det, at han var psykopat-fange, kunne bruges til noget nyttigt.

Personalet var af meget dårlig kvalitet. Jeg vil tro at selv den dårligste af fangerne ville være bedre egnet til at passe fanger end dette personale, man her havde skrabet sammen. Arrestforvareren var missionsk, første-mand var hans svigersøn, derudover en aldersrentenyder og to tilfældige arbejdsmænd nede fra byen. Den ene plejede, fortalte man mig, at bruge hele dagen til at sidde og spille kort på en kaffebær, inden han blev fængselsbetjent. Denne betjent havde en sygelig trang til at udøve mandstugt.

Da han ikke var særlig intelligent, var det eneste, han kunne finde på, at gå ind i cellen og sige: »Det gulv skal vaskes«. Dette gentog han dag efter dag. Da gulvet var stærkt sugende og belagt med kork, der blev tør 2 minutter efter, at det var vasket, endte det med, at jeg sagde til min cellekammerat, at en dag ville jeg gå amok. »Fald ned«, sagde han, »det ordner jeg«. Næste dag fængselsbetjenten kom ind og på bredt sjællandsk sagde: »Det gulv skal vaskes«, sagde min cellekammerat: »Nu skal jeg sige dig noget din rødhovede bondekarl, jeg er psykopatfange og skal sidde hele mit liv. Det koster mig intet at slå en mand ihjel. Hvis du blot en gang til kommer ind i vores celle og siger, det gulv skal vaskes, står jeg inden for døren med noget i hænderne og slår dig ihjel.«

Betjenten forsvandt, hvid i hovedet. Han sagde det aldrig mere.

Flere patienter

På et tidspunkt kom der en ældre mand ind, frisk men senil. På spisestuen havde vi klædeskabe til vores overtøj. Han kunne aldrig finde sit værelse og forsøgte gerne at komme ind gennem klædeskabene. Hvis vi spurgte, hvad han lavede, sagde han, at der var nogen, der havde låst hans dør. En nat var han gået ind på et

værelse og havde lavet oversvømmelse, som han nød at gå rundt og pjaske i med bare tæer. Om morgenen, da en sygeplejerske spurgte, hvordan han havde sovet, svarede han: »Dejligt, jeg har ikke været vågen en eneste gang.«

Manden, som jeg kom ind sammen med, og som jeg troede ville dø, var i løbet af nogle dage så frisk, at han kl. 7 om morgenen forlangte sit tøj og ville hjem. En sygeplejerske forklarede ham, at tøjet lå ovre i depotet ved modtagelsen, og at der først var åbent kl. 9. Han blev fuldstændig vild og sagde, at han skulle ikke have bedt om at komme derind, og at han ville have sit tøj med det samme. Til sidst gik han hjem i hospitalstøjet og kom tilbage kl. 9 og forlangte, at en af damerne skulle hente hans tøj. Det nægtede de og sagde, det kunne han selv gøre. Herover blev han så ophidset, at han rendte efter den ene med knyttede hænder. Jeg kunne næsten ikke nære mig, når jeg tænker på, hvordan han så ud, da han kom ind, jeg er overbevist om, at de frelste hans liv.

Heldigvis kom der hurtigt en plejer, og da han var en meget lille mand, faldt han omgående til ro. Jeg ser ham næsten daglig i øjeblikket. Han kan ikke kende mig, og jeg siger ikke noget til ham, det er sikkert håbløst.

Jeg ser også en anden. Han syntes, det var en svir at snyde damerne ved at hælde sin antabus i mælken og senere hælde mælken ud. Hele bordet morede sig i deres enfoldige dumhed, hver gang nummeret lykkedes. Iøvrigt virkede alkoholikere på afvænnings ikke særlig nedtrykte, i modsætning til nervpatienterne. De var støjende, pralende og grove i deres humor og opførsel, medens de andre patienter almindeligvis var selvudslettende og lykkelige, blot de kunne finde en krog for sig selv.

ALKOHOLIKEREN

*Han kom ind på en bære som et rystende vrag,
langskægget, bleg, forvirret og uklar,
han svimede både sig selv og plejerne med sit bræk,*

Det skete i de dage

*fik piller, indsprøjtninger og masser af saft,
trods spritstankeen tiltalte han som en kær slægtning,
han bad om en smøg efter 10 timers søvn,
talte om edderkopper, mus og kakerlakker.*

*Efter 2 dage stod han op på rystende ben,
andre patienter bar hans kaffekop,
skænkede saft og rørte i hans kaffe,
han fik daglige insprøjtninger med b-vitaminer,
til alle måltider antabus opløst i vand,
efter få dage bældte han den op i mælken,
det blev en sport, bele bordet morede sig,
mælken bældte han senere ud.*

*Efter en uge begyndte han at blive grov,
en sygeplejerske bad ham tale pænt til hende,
efter yderligere en uge virkede han sund og rask,
en dag gik han i byen, og kom hjem døddrukken,
optrådte provokerende og grov til en patientfest,
plejere lagde ham i seng i den lukkede,
næste dag blev han udskrevet.*

*En uge efter lå han i en seng på gangen,
de første 2 dage gentog sig, og han blev udskrevet.*

Reglementet

Jeg fik en seng ved et vindue på en større stue. Vi måtte ligge på sengen om dagen, og vi måtte ryge overalt.

Reglementet blev ikke overholdt hvad angik sengetiden, mange gik ikke i seng, før fjernsynet slukkede. En nyankommen sygeplejerske forsøgte nogle aftener at sende patienterne i seng kl. 10 ifølge

reglementet. Hun gik også ind og slukkede lyset hos dem, der lå og læste. Argumenter var spildt på hende, indtil de mandlige plejere forklarede hende, at hvis man ikke lod patienterne være sent oppe, blev resultatet bare, at man havde dem rendende oppe hele natten, fordi de ikke kunne sove.

Nattevagterne gik almindeligvis igennem stuerne et par gange hver nat. Når de så jeg var vågen, spurgte de hver gang, om jeg ikke kunne sove. Jeg blev træt af at fortælle, at det kunne jeg godt, men havde ikke lyst. Så når de kom ind, lukkede jeg tit øjnene og lod, som om jeg sov. Nogle af sygeplejerskerne havde for vane at gå rundt og kigge os ind i ansigtet, for det svage lys gjorde det svært at se, om vi sov. Det er flere gange sket, at jeg har åbnet øjnene, når jeg blev beskuet, og det har undret mig, at de ikke er blevet forskrækket, når jeg pludselig har kigget dem bevidst ind i øjnene.

NAT

*En stille stue, et dæmpet lys,
et gråprikket loft med lysstriber udefra,
en sagte snorken og rolige sovepille-åndedrag.*

*Fra en fjern stue, kvindeskrig,
skrig fra en martret sjæl,
skrig efter en fortid som er forbi.
Manden som tog hundrede piller
sover ikke,
han er glad for livet nu, og sit mod,
han skal hjem i morgen.*

*På gangen en ungpigestemme,
Søren, Søren, vågn op,
vågn op Søren,
har du taget LSD eller morfin.
Vi forstår der er kommet en ny.*

Det skete i de dage

Udgangsture og de intellektuelle

Efter fjorten dage begyndte jeg at gå ud om eftermiddagen og lørdag og søndag. Jeg havde sagt til familie og venner, at jeg under ingen omstændigheder ville have besøg, hvorfor ingen kunne komme i forbindelse med mig og beslaglægge min tid. Jeg kunne derfor gå de steder, de ture, og snakke med de mennesker, jeg havde lyst til.

Myrra og hendes mand Oskar førte mig efterhånden sammen med en kreds af halv- og helintellektuelle, som uden forbehold optog mig i kredsen. På intet tidspunkt har jeg følt mig underlegen eller benøvet, tværtimod, deres eksaminer til trods var de på mange områder meget ufærdige, og i mange situationer meget, meget menneskelige og lige så små som de mest primitive havnearbejdere, jeg nogensinde har truffet, og jeg har truffet mange.

Møde med gurubevægelsen

Jeg kom meget i Huset i Stengade søndag eftermiddag. Myrra og Oskar var medlem af husets underholdningsgruppe. De forsøgte flere gange at aktivere mig, det lykkedes kun en gang.

Oskar var gammel ven af Ole Grünbaum og havde inviteret ham og hans guru-tilhængere til at holde foredrag i Huset. De blev angrebet meget hårdt. Jeg havde spist nogle nervepiller og drukket et par portere og følte mig klar og godt tilpas, og til Myrras og Oskars ærgrelse førte jeg an i angrebene. Jeg kunne dog ikke give nogle af angriberne ret i, at guru'erne blot var svindlere, som stjal af kirkebøssen. De unge mennesker, jeg så og hørte, virkede meget naive, men troede utvivlsomt på, hvad de sagde, ud fra ærlige forudsætninger. (Her ser jeg bort fra Ole Grünbaum, som er et kapitel for sig).

Jeg sagde at deres billige forklaringer om, at deres religion (som

de påstod ikke var nogen religion) var den eneste rigtige, bestemt ikke var noget bevis. De slyngede om sig med ting som, at en plante ikke kunne vokse, uden der var lagt et frø, at man ikke kunne spise et æble, når det hang i toppen af træet, og de spillede på frygten ved at snakke om kræft. Man skulle ikke bekæmpe kapitalisme, militarisme og hvad andet ondt der findes i verden. Man skulle ikke engang tænke på det eller beskæftige sig med det, men blot tænke gode tanker, og når alle til sidst kun tænkte gode tanker, så løste alle problemer sig selv. Ingen døde af sult i Indien, og ingen børn blev slået ihjel i Vietnam.

Jeg sagde til dem, at hvis jeg havde haft en religion, ville de så have syntes, at det var bevis nok for den bare at sige, at den var den eneste rigtige? Ingen af de tilstedeværende kunne hoppe på tungen, og deres filosofi om de gode tanker var lige så umulig. I totusind år siden Jesus havde man prædiket om det gode, og det var virkelig lykkedes at pacificere en masse mennesker med det, så man kunne ihjelslå og plyndre i fred uden nævneværdig modstand. Skulle man vælge mellem at kæmpe for det gode eller bekæmpe det onde – uden at sætte lighedstegn mellem de to ting – så troede og tror jeg, at vi tusindfold hurtigere når det gode ved at bekæmpe det onde.

Ole Grünbaum betragtede jeg derimod ikke som naiv. Jeg gav udtryk for, at han på et tidspunkt havde opdaget, at han var for lille en mand til at indfri de forventninger, han selv havde lagt op til i den marxistiske venstreorienterede bevægelse, og at guru-bevægelsen simpelthen var det eneste sted han kunne flygte hen uden at skulle stå til ansvar. Man kunne måske tilgive det for ham nødvendige forræderi, hvis han ikke lavede dobbelt forræderi, derved at han også forråbte og bedragede sine guru-venner. Ingen skal bilde mig ind, at nogen med ærlige forudsætninger, der er ved sine fulde fem, kan slå en sådan kolbøtte, som han har slået. Dette at tingene for ham ikke er sande, gør det måske lettere at spille rollen. Jeg tænker på, at jeg engang læste, at hvis man på film viste tingene

Det skete i de dage

når og som de skete, ville de virke uvirkelige. Først når en skuespiller tilpassede og spillede rollen, virkede det naturligt.

Mødet med guru'erne havde kun været en episode, som hurtigt ville være glemt, hvis det ikke havde vist sig, at Myrra var modtagelig og gik over til dem. Jeg blev senere klar over, at hun ville kunne gå ind for hvad som helst, der kunne være en slags erstatningsfar og -mor for hende. Noget, der kunne give hende illusioner om, at livet har et formål, uanset hvor flippede disse illusioner end var. Blot krævede hendes intelligens, at nogen hun respekterede sagde god for hendes skridt. Oskar var katalysator for en sådan godkendelse. Oskar, Myrras forhenværende mand, som Myrra, uanset hvad de ellers havde af uoverensstemmelser, så op til intelligensmæssigt, drev Myrra i armene på guru'erne. Derved var han nødt til at forsvare dem, så han kunne angribe mig for at angribe dem. Oskar rejste senere til Japan. Jeg er meget spændt på at se hans ansigt, når det går op for ham, hvad hans forsvar for et gammelt venskab har resulteret i.

Pastoren

Jeg traf også under mine udflugter pastor Bock, som holdt åbent hus i sin lejlighed i Griffenfeldtsgade, hvor vi drak te, vin, og spiste primitive madder i fadevis, som Bock smurte. Vi sad og sang højskole- og protestsange, mens Myrra spillede på guitar.

Efter at have besøgt pastoren første gang kom jeg med en ondskabsfuldt ment bemærkning, som jeg fortryder – men jeg har altid haft mistillid til folk, som var religiøse. En dag, jeg var halvfuld, kom jeg til at diskutere med en af hans tilhængere under et møde i »Huset«. Tilhængerens lignede hvad jeg ville kalde en typisk forhenværende KFUM'er. Han afæskede mig under diskussionen en bedømmelse af hans udseende. Jeg meddelte ham, at han for mig så ud som en kastrat, der havde levet i cølibat hele sit liv. Mærkelig

nok blev han ikke fornærmet, men svarede, at det var ikke helt løgn.

Jeg kom iøvrigt til at synes godt om præsten, der for en tid blev smidt ud fra sin kirke. Smidt ud, fordi han virkelig forsøgte at gøre den til en kirke for folket. Dette var hovedmotivet, uanset hvad man senere beskyldte ham for.

Der herskede en dejlig afslappet forvirring udenom ham.

En dag ringede han til Myrra, om vi ville være med til nogle filmoptagelser hjemme hos ham. Det var en bryllupsscene, som skulle være en del af en kvindesagsfilm. Filmen foregik for 100 år siden. Alle havde gamle dragter på, men kun på overkroppen. Bock, som var lang og tynd, havde en officersjakke på og intet andet. Den eneste undtagelse var mig, jeg skulle være tjener og have alt tøjet på. Jeg følte mig diskrimineret og bange for at få mindreværdskomplekser. På et tidspunkt dansede Bocks søster kærlig nøgendans med en af deltagerne. De forsvandt ind i et af de andre værelser. Jeg blev syg af misundelse, som dog hurtigt vendte sig til ærgrelse, ærgrelse fordi jeg ikke kunne forstå, at de kom tilbage et øjeblik efter og sendte hinanden kolde blikke.

På et vist tidspunkt lukkede man Bock ude af Folkets Hus. Han talte neden for »Huset«, blåfrossen i kulde og blæst. I indgangen til »Huset« var stillet et par mand, som ikke lagde skjul på, at de skulle forhindre Bock i at komme ind. Oppe i »Huset« havde man lukket vinduerne op, og et orkester gjorde hvad det kunne for at overdøve præsten, samtidig med at minirockere sværmede rundt om talerstolen og diskret forsøgte at få ram på ham. De turde ikke gå for åbenlyst til værks, grundet de mange tilhørere. Altså temmelig umulige forhold at tale og præke under. Men Bock talte og gebærdede sig, som om han aldrig havde ventet forholdene anderledes. Et par selvvalgte repræsentanter for »Huset« gik rundt blandt tilhørerne og argumenterede for deres synspunkter. De repræsenterede, så vidt jeg forstod, nogle små sekteriske venstreorienterede grupper, som har min allerstørste sympati. Dog får jeg brækfornemmel-

Det skete i de dage

ser, når de repræsenteres af individer, der er stok, uvariabelt, entydigt, fanatisk sikre på deres ret i alle spørgsmål. Sådanne mennesker er livsfarlige for enhver bevægelse og organisation og vil altid i det lange løb skade mere, end de gavner. Der er efter min mening i det lange løb intet, der er helt sandt eller helt løgn.

II

Erindringer 1926–41

Barndom og ungdom

1. BARNDOM

De første glimt

Vi boede i et kolonihavehus et sted i Brønshøj. De andre var lidt større end jeg, og vi legede far, mor og børn med nogle såkaldte polak-unger. Det foregik i et krat ved en grøft. Jeg har nok været den, der skulle fødes, for det eneste, jeg husker, er pigernes små fisser og fornemmelsen af noget hemmeligt og spændende, som jeg ikke forstod, men var stolt af at være med i.

Jeg husker også, jeg gik med min mor et sted, hvor der var butikker, overdækkede træfortove og nybyggeri. Vi skulle købe ind til »benløse fugle«, et ord som fascinerede mig, og som jeg hørte igen og igen. Jeg er senere blevet klar over, at det var noget af det billigste, man kunne købe på den tid. Det bestod i al sin enkelthed af komaver, som man rullede sammen om en dusk persille og bandt en snor om, hvorefter de blev stegt. På et tidspunkt var der en fuld murer, der greb fat i min mor. Han forsøgte at putte en 25-øre ned på brysterne af hende, mens han sang: »Jeg elsker kun dig Madelej«.

Farlig slum

Vi boede også i min tidlige barndom i det værste slum i den indre by, Adelgade, som ikke eksisterer mere, vistnok i en mellembygning. Min ældre bror siger, at lejligheden nu befinder sig på Natio-

EN VELKLÆDT FAMILIE ÅR 1925 – MEN SKINDET BEDRAGER

Børges mor fortæller: »Det fremgår af billedet at jeg lige havde fået børnepenge. Og fatter var endnu ikke begyndt at drikke sig væk fra virkeligheden. Han var forøvrigt blevet løsladt nogle dage forinden efter at have været arresteret for betleri, han blev kun løsladt fordi han sagde at jeg, hans kone, strikkede bl. a. den hue du har på i barnevognen«.

Børge selv siger: »En eller anden overbetjent har vel set det fornuftige i at benytte den tyndbenede forklaring om strikkeriet som beskæftigelses-bevis. Det lyder nok som volapyk i dag, men det var en alvorlig affære at blive anholdt for betleri i 1925, havde man ikke 5 kr. på lommen, og var man arbejdsløs, var man at regne som subsistentløs og risikerede at blive tvangsanbragt på Sundholm, og det var ikke som nu berberg men en mellemting mellem et fængsel og en arbejdsanstalt.

Det er mig i barnevognen, jeg forsøger ikke at se mere uskyldig ud end jeg er. Ved siden af min ældre bror. Bøgvad min stedfar og min mor med hans første barn på armen, der døde kort tid efter«.

nalmuseet. Jeg husker kun nogle paneler, i et af dem var der et hulrum, jeg kunne kravle ind bagved. Derudover husker jeg noget, jeg aldrig vil kunne glemme de voksne for. Jeg ligger i den øverste køje lige under loftet, nedenunder i et halvsnøgent rum sidder min stedfar, min mor og to andre personer og spiller kort. Luften er tyk af cigaros, ved siden af dem står en gammeldags petroleumsovn og brænder. Jeg kæmper som en gal for at få luft oppe under loftet, jeg er for lille til at forstå, hvad der er i vejen. Jeg er i dag overbevist om, at jeg kun overlevede, fordi jeg fandt ud af, at jeg kunne få luft ved at holde munden ind mod den fugtige, kalkede væg.

Jeg tror ikke, det var tilfældigt, at lillebror døde af lungebetændelse efter et ophold i denne lejlighed. Jeg var for lille til at huske mere om det, jeg har kun hørt mine forældre tale om det. Han nåede at komme på hospitalet, hvor han forgæves bad om suttemam, før han døde.

Sær barnepige

Min far kendte en lille mand, som de kaldte »Lille L«. Han skulle passe os en aften, mor og far skulle i biografen. Han fik stærke formaninger om ikke at give nogen af os grøn ost. Hvorfor er jeg aldrig blevet klar over, men vi opfattede det, som om det var noget meget uartig at give børn grøn ost. Så snart vore forældre var ude af døren, gav »Lille L« os grøn ost. Derefter forlangte han hele tiden, at min lillesøster skulle tisse på en potte. Jeg har vel været omkring 4 år og min søster 2. Da mine forældre kom hjem, mente jeg, jeg burde fortælle, at der var foregået noget forkert, selv om jeg ikke var klar over, hvori det bestod, udover selvfølgelig osten. Jeg ville dog kun udtale mig, hvis jeg kunne stå op på en stol og hviske min mor i øret. Det må have været nogle slemme minutter for »Lille L«. Jeg sagde: »Vi har fået grøn ost, og »Lille L« har sagt at Grete skulle tisse, og hun kunne slet ikke«. Min far åbnede døren og smed »Lille L« ud i mørket. Udefra lød en basstemme: »Min

Det skete i de dage

jakke og pibe!« hvorefter disse ting også røg ud gennem døren, ud i mørket.

En ven

Pludselig boede vi i Avedøre. Jeg var stadig omkring 4 år. Der havde jeg en legekammerat, der hed Tage, ham husker jeg for to ting. Han var det første menneske, jeg savnede. Da vi efter kort tid flyttede derfra, gjorde det ondt i mig i lang tid. Derudover lærte han mig noget, jeg aldrig glemmer, at hænge frøer på pigtråd. Jeg tænker endnu med gru på frøernes små hænder.

En ulykke

Min storebror er halvandet år ældre end jeg. Ofte løb han og hans kammerat fra mig. En dag hængte de bag på en skraldevogn. Jeg forsøgte at følge med og blev kørt over af en motorcykel med to soldater. Da jeg vågnede op efter bevidstløshed, lå jeg hjemme i en seng og fik varm suppe. På et tidspunkt kom min mor ind og sagde, ikke særlig venligt: »Lad være med at ligge og pille ved din tissemand«.

Jeg blev senere klar over, at soldaterne havde givet mine forældre 20 kroner. Vi var meget fattige.

At jeg overlevede var nærmest et held. Jeg fik senere at vide, at en gummistøvle, som næsten var umulig at tage af og på, fordi den var for lille, blev fundet 50 meter inde på en mark. Det kan i vor tid nok virke uforsvarligt og brutalt ikke at sende bud efter en læge til en lille bevidstløs dreng på 4 år. Men dette skete i slutningen af tyverne, og fattige folk var virkelig fattige, og ulykken er sikkert blevet betragtet som held i uheld. Uheldig for mig, men heldig for resten af familien. Man ville kunne leve mange dage for de tyve kroner. Havde man sendt bud efter en læge, havde han taget de tyve kroner, uanset om der ikke havde været så meget som

en stump brød i huset. Jeg husker mange gange senere i min barndom, hvordan mine forældre talte harmfuldt om læger, der havde været og se til os syge børn. Det første, de gjorde, var ikke at spørge, hvem der var syg, men at kigge sig harmfuldt rundt i det trange kolonihavehus og sige: »Er der i det hele taget nogen penge?» Når der blev sendt bud efter læge, var det bestemt ikke på grund af hypokondri eller børnesygdomme.

Husbyggeri

Vi flyttede til Brønshøj, derefter til en haveforening, Frederiksholm, og derfra til Kgs. Enghave. Et stykke nedlagt losseplads, en stump kolonihavejord ud mod en åben kloakrende, kaldet Gåsebækrenden, ud til Valby Fæled. Jeg kan huske, vi alle sad på en hestevogn med vores husgeråd. Det eneste, jeg kunne se, var hestens kantede bagdel. Da vi nåede vores bestemmelsessted, lå der et læs gamle Ford-kasser, og min far snakkede med sine kammerater om, at huset skulle være færdigt, så vi kunne flytte ind, inden det blev mørkt. Jeg husker ikke, hvordan det gik, men hvis de nåede det, har det sikkert mere været på grund af kammeraternes indsats. Jeg har senere fundet ud af, at det at bygge huse var ikke ligefrem min fars stærkeste side.

Nogle dage efter at de havde fået rejst noget, der skulle ligne et hus, begyndte de at rydde grunden. Det var meget spændende. Man rullede et 10–15 cm tykt lag ukrudt af, ligesom et gulvtæppe, og da det var en gammel losseplads, var det lige noget for os børn at se, hvad der kom frem nedenunder. Slagger, glasskår, propper, urtepotteskår osv.

Huset nåede aldrig at blive helt færdigt. Min bror og jeg boede i et lille bagrum ud mod Gåsebækrenden, hvor der var lavet en vinduesramme over min seng, som aldrig fik et vindue i. Det sneede ind i ansigtet på mig om vinteren. Det var ikke ualmindeligt, at min bror satte sig op i hullet og forrettede sin nødtørrt.

ET ANDET FAMILIEBILLEDE

fra ca. 1928, lige før flytningen til havebuskolonien i Kgs. Enghave, og vistnok fra en anden havebuskoloni, Frederiksbølg, der lå nær linie 3's endestation.

Det er Børge yderst til højre som fem-seksårig. På mors skød sidder en ny lillebror. Han kom under krigen i koncentrationslejr i Tyskland, hans billede er udstillet på Frihedsmuseet i København med teksten: »17-årig fodboldspiller, muselmand« – sådan så han ud bagefter. I midten storebror, og til venstre på fars skød lillesøster, der siden blev gift med Halfdan Rasmussens bror Milner.

Børge selv siger: »Hvis man sammenligner med det tidligere billede vil det fremgå at det har været nogle slemme år, og at mor har fået yderligere to børn. Min ældre bror er født i -21, jeg i -23, drengen der døde i -24, pigen i -25 og drengen i foråret -27. Min mor fik ialt 9 børn, man kan vist roligt sige, at hun har været en fødmaskine der har kunnet køre næsten uden brændstof. Alligevel er hun i dag 88 og tror bverken på Gud eller Fanden.«

Uden for vinduet stod en olietromle fyldt op med råddent regnvand, som vi brugte til at drukne rotter i, som var fanget i fælder. Selve loftet i det, som vi kaldte stuen, bestod af malede lærredskulisser fundet på lossepladsen. På et tidspunkt måtte min far rive

dem ned. Der var gået ild i et gardin, og kulisserne begyndte at brænde. Så vidt, jeg husker, brændte han sig som bare pokker.

Rottefangst

Noget af det første, vi børn deltog i, efter vi var flyttet ind i Kgs. Enghave, var at fange rotter. Vi fandt lynhurtigt en dreng med en hund, der elskede at fange rotter. Drengen, der iøvrigt var halvt sigøjner, blev jeg ven med i flere år, og han lærte mig en masse måder at overleve på. En af de første rotter, vi var med til at fange, udviste en sådan snedighed, at jeg senere har respekteret dyret meget højt, selvom jeg er bange for og afskyer det. Vi fandt et sted langs med Gåsebæk-renden, hvor der var et rottehul foroven, der så ud til at have en udgang længere nede. Vi hældte vand i, og sammen med vandet trillede der store jordklumper ud forneden, hvor hunden stod på vagt. Pludselig styrtede den sig over en jordklump, som viste sig at være en rotte, der havde rullet sig sammen og kom trillende ud.

Min halvandet år ældre bror var ikke bange for rotter. Engang kom han gående hen til vores bord, mens vi sad og spiste, med en stor, fed og levende rotte, som han bar i halen. Hvorfor den ikke bed ham ved jeg ikke, den har måske været for fed til at vende sig. Dengang syntes jeg, det var meget modigt, han var vel omkring otte år på det tidspunkt. Han slap dog ikke altid godt fra det, og han har ar på hænderne efter rottebid selv nu, halvtreds år efter.

Overlevelse

De fleste af haveforeningens gange var belagt med slagger, og da vi næsten altid rendte barbenede om sommeren, havde vi uafbrudt kvæstede fødder. Særlig storetåen var udsat. Jeg husker et tidspunkt, hvor min storetå var en stor geleklat af bar betændelse. Når man tænker på, at vi med vore bare betændte fødder også rendte

Det skete i de dage

rundt på lossepladsen i al slags affald, er det utroligt, at vi har overlevet.

Der skete dog mange andre ting, som kunne have taget livet af os. Ved siden af vores hus boede der en børnerig familie, hvor faren havde tiltusket sig ret til at klunse på lossepladsen, når skraldevognen om dagen kom ind med affald. Vi, og sikkert hele kolonihaven, betragtede ham som en meget begunstiget mand. Han tog ofte fødevarer med hjem til os. Mest husker jeg bulede konservesdåser med fiskeboller, som vi spiste til aftensmad. Jeg husker disse dåser bedst, fordi mine forældre talte om, at de var fremstillet under første verdenskrig, og at fiskene, som bollerne var fremstillet af, havde levet af druknede søfolk.

Vi reddede os selv meget mad på lossepladsen. Jeg husker således, at der i lang tid stod en olietønde med lakrids på en nedlagt losseplads ud mod Hammelstrupvej. Den spiste vi af i flere måneder, selv om den efterhånden var helt klasket sammen af regnvand. Ofte kom der et helt læs med biscuit-dåser, der havde været brugt til udstilling. Den ene side var dobbelt med forside af glas, mellemrummet var udfyldt med forskellige småkager, som vi åd med velbehag, uanset deres alder. Vores eneste konkurrent på lossepladsen var rotterne, når vi gik på jagt efter føde. I sidst omtalte orgie var vi dog suveræne, da rotterne ikke kunne åbne dåserne. Større var konkurrencen når det gjaldt bageriaffald. Bagerne brugte at lave kræmmerhuse af papir, fyldte dem med syltetøj og andre lækre sager, hvorefter de trykkede passende mængder ud over wienerbrød og stænger. Når disse vredne kræmmerhusrester kom ud på lossepladsen, holdt vi og rotterne festmåltid. Vi for vores vedkommende lukkede papiret op og slikkede godterne i os.

På et tidspunkt byggede man på en del af den opfyldte losseplads et kæmpehøjt ståltrådshegn. Inde i midten var der opstabet en mange meter høj bunke af møbler og husgeråd, som blev brændt af, når bunken var tilpas stor. Effekterne stammede fra hjem, hvor der havde været smitsomme sygdomme, og afbrændingen var et led

i bekæmpelsen af epidemier, så man kan gå ud fra, at alverdens værste sygdomme var repræsenteret. Hver gang vi overhovedet fik en chance, kravlede vi over hegnet og spiste, hvad der var af føde-midler i skuffer og skabe, som oftest halvtomme honning- og sylte-tøjsglas. Man forstår den uniformerede vagtmands rædsel og raseri, når han overraskede os.

Vi syntes dengang, at lossepladsen var en pragtfuld og spændende legeplads. Skraldet blev fyldt direkte ud i Køge Bugt, vandet boblede og stank af råddenskab. En yndet fornøjelse var det at sætte gamle divaner omvendt i vandet, hvorefter vi sejlede rundt på dem, til de sank.

På en del af den udfyldte losseplads voksede der mange mærkelige ting, men jeg husker mest solsikker og vilde tomater, som vi spiste, indtil vi en dag hørte de voksne tale om, at man nok fik kræft af at spise tomater. Vi vidste ikke, hvad kræft var, men kunne høre på tonefaldet, at det var noget slemt. Ind imellem tog vi os en tur bag på skraldevognene op ad Hammelstrupvej. Det var hestevogne, og de havde altid en masse remedier hængende bagpå, som vi kunne holde os fast i. Hvis vi var tilstrækkelig mange til at føle os overmodige, rendte vi langs med skraldevognene og råbte: »Skraldemand, skraldemand, dik dik dik, faldt på røven og slog sin pik«.

Langs med Hammelstrupvej lå der nogle faldefærdige skure. Her holdt »Fesseren« eller »Den kolde Cigar«, som vi også kaldte ham, til. Han opkøbte gamle produkter. Vi lavede os ofte et par øre ved at sælge gamle ben og urtepotter til ham. »Den kolde Cigar« blev han kaldt, fordi han altid havde en cigarstump i munden, også når han talte.

I skole

Efterhånden var jeg blevet så gammel, at jeg begyndte at gå i skole. Jeg kom omgående på kant med det hele og blev da også oversidder i første klasse. At min halvandet år ældre bror og jeg blev

Det skete i de dage

ugleset og havde et dårligt forhold til vores omgivelser, var egentlig ikke så mærkeligt. Vi pissede begge i sengen om natten. Om morgenen blev skjorten bare rullet op og livremmen strammet om den. Når vi efter flere kilometers gang nåede skolen om vinteren, blå af kulde og ikke sjældent i korte bukser, og kom ind i den opvarmede skoleklasse, gik der ikke mange minutter, før vi begyndte at dampe, og der bredte sig en ulidelig stank i klassen. Os selv generede det ikke ret meget, vi vidste ikke, at der var noget unaturligt i det, og betragtede den fjendskab, vi mødte, som noget uforståeligt og uretfærdigt. Vi blev gennem hele vor skolegang hver for sig den såkaldt stærke dreng i klassen, selv om i hvert fald jeg var lille i forhold til min alder. Vi var simpelthen nødt til at slå fjendskaben omkring os ned for at overleve.

Vi fik varm mad i skolen, men jeg mener kun, det var om vinteren. I hvert fald husker jeg, at vi hjemmefra fik sukermadder med i skole, og at når vi åbnede madpakken, var de smeltende våde og sammenklaskede. Vi smed dem da ned i skraldespanden i skolegården, hvorefter vi rodede rundt i spanden til vi fandt noget bedre.

Jeg overlevede en lungetuberkulose uden at have været til lægebehandling, den blev først konstateret længe efter, at den havde indkapslet sig selv. Jeg glemmer aldrig den sommer, jeg var så træt. Jeg gik i første klasse. Det eneste, jeg tænkte på, var at komme hjem og ligge på ryggen med benene op ad væggen på en gammel sofa, vi havde, og så tiggede og bad jeg om suppe. Selv om jeg ikke kunne få suppe hver dag, er jeg sikker på at suppe har frelst mit liv. Jeg mangler et stykke af den ene lunge, men når man tager i betragtning, hvilket elendigt liv, vi levede, er det fantastisk at overleve en så farlig sygdom.

Far

Vi var i året 1930, og var efterhånden fem børn, hvor min bror og jeg var de ældste. Vores far, som var far til de tre yngste og altså

stedfar til min bror og mig, levede af at klunse og handle med gammelt jern og metal. Dette foregik i værste fald ved hjælp af en gammel trækvogn, men almindeligvis havde han en trehjulet cykel. Han havde sågalt en overgang hest og vogn, som socialkontoret havde skaffet ham, fordi han havde fået dårlige ben. Han havde dog ikke hesten ret længe, jeg tror nok, den blev sindssyg. Den havde stald i et skur på den gamle losseplads, og dér var der tusinder af rotter. Måske har det heller ikke hjulpet på dens mentale tilstand, at min bror og jeg gang på gang så vores snit til at liste over og æde dens sukkerholdige melasse.

Det skete flere gange, at jeg var med min stedfar ude og klunse, jeg sad så foran på ladet. Vi kørte rundt og undersøgte græsmarker, byggetomter og grøfter for metalaffald. På et eller andet tidspunkt endte vi inde i byen hos en jernhandler, der hed Koch. Han havde først plads bagved linie tres gamle endestation, senere flyttede han ind på Thielesvej. Engang fandt jeg et stykke bly, som jeg selv fik lov at sælge. Min far bemærkede, at jeg selv havde fundet det. Koch og de omstående klunsere roste mig i høje toner, dygtig dreng osv. Det var lidt flovt, jeg var ikke den type, betydelig mere voksen og erfaren end mine syv år. Jeg tror nok min stedfar vidste dette og bare spillede for galleriet, men pyt, jeg fik 25 øre.

Når jeg var med min stedfar ude at klunse var det ikke på grund af et særligt tilhørsforhold, men fordi mor ved list havde gennemtruffet det. Jeg skulle nærmest være hans vogter, hindre ham i at gå på druk, et forhold som han sikkert fuldt ud var klar over, men engang imellem accepterede.

Han gik ofte på druk og blev væk i dagevis. Han var ikke nogen særlig karakterstærk person, og på en eller anden måde forstår jeg ham godt. Det må have været et helvede at skulle skaffe mad til syv mennesker under de aller ringeste vilkår. Når han ikke drak, afleverede han, hvad han havde, og når han drak, vil jeg tro det var medicin, en flugt, bare komme væk fra den forbandede håbløse tilværelse. Jeg ved det ikke, men jeg tror og vil tro, at han på intet

Det skete i de dage

tidspunkt nogensinde er gået ud og har spist sig et godt måltid selv, samtidig med at han vidste, at hans kone og fem børn sad og sultede og frøs, uden lys i en utæt knaldhytte på en nedlagt losseplads.

Mor

Mens dette skrives lever min mor, hun er 88 år og siger, hun aldrig har haft det så godt. Vi ses ikke så tit, har nok ikke så meget til fælles. Det tidspunkt, vi har været nærmest, så vidt jeg husker, var da hun tillod mig at ryge en cigaret hjemme, jeg var en tretten, fjorten år. Men når man tager i betragtning, at jeg har røget fra jeg var en otte-ni år, siger det ikke så meget. Hun omtalte under vores sidste samtale min stedfar, som forlængst er død. Hun beklagede sig over, at hun aldrig havde haft penge selv, men glemte at tænke på, at det havde han heller ikke.

Iøvrigt er det ikke rigtigt, at hun altid var uden penge, hun fik børnepenge hvert halve år til min bror og mig. Så gik de gamle en tur og købte ind. Min bror og jeg fik en mundharmonika hver, og så havde min stedfar store planer, hvorefter min mor lod sig frararre resten af pengene. Når min stedfar nogle dage efter kom tilbage uden en skilling, tilgav hun ham hurtigt. Der er ingen tvivl om, at efter den første dags raseri savnede hun ham bare. Det er undskydeligt, hun sad jo alene med fem små børn og så aldrig et menneske. Men en ting synes jeg ikke kan undskyldes (hun er betydelig mere intelligent end han var, efter min bedømmelse, hun er jo også min mor), det er, at hun hoppede på den samme limpindgang efter gang.

På jagt efter mad

Når min bror og jeg var heldige og kunne følges ad til skole, havde vi en masse svinkeærinder. De drejede sig allesammen om mad.

Der var to bagere på vores vej, den første solgte kagekrummer eller gammelt brød, som vi også kaldte det, for to øre. Det skete, vi havde to øre, ellers gik vi til den næste og tiggede. Han så mig ind i øjnene og sagde: »Hvis du lover at holde det for dig selv, må du komme ind hver morgen og få vores gamle brød«. Det foregik på den måde, at jeg tog mine skolebøger op af skoletasken, hvorefter ekspeditricen hældte det hele ned i den. Flødekager, kagekrummer og gammelt wienerbrød i en pærevælling. Resultat, der sad til sidst et tykt stinkende lag af gammelt flødeskum og syltetøj indvendigt i min skoletaske, og jeg kom konstant for sent i skole, jeg skulle jo fortære godterne på vejen. Efter et par måneder kunne jeg ikke holde på hemmeligheden længere, jeg skulle jo nu prøve at undgå at følges med min bror. Da hemmeligheden sivede ud, blev fidusen snart ødelagt.

Min bror og jeg fandt også ud af at stjæle både smør, franskrød og mælk på trapperne, hvorefter vi holdt et mægtigt gilde på et toilet i noget nybyggeri. Efterhånden som vi fandt flere og flere måder at skaffe os mad på, kom vi senere og senere i skole, nogle dage kom vi slet ikke.

En overgang holdt vi til på baneterrænet langs med Enghavevej. Her holdt en togstamme, hvor nogle af vognene var fyldt op med rådne bananer. Inde i vognene var der en forfærdelig stank, til gengæld var her dejlig varmt, de rådne bananer lavede selv varme. Når vi rødede rundt i den slimede masse, fandt vi hele og halve bananer, der kunne spises. Vi fik også megen tid til at gå med at skubbe jernbanevogne ude for enden af sporene, helt ude ved Fordfabrikken, hvor den gamle Sønderstrand lå. Vi opdagede, at selv om vi var nogle små unger, kunne vi hver for sig som ingen ting flytte selv de tungeste vogne blot ved at lægge armene om akselen og dreje rundt.

Det skete i de dage

Et indkøb

På et tidspunkt var der losseplads ude på den såkaldte »Rund«, en halvø ude i Sydhavnen, hvor B&W havde en afdeling. Det var finere affald, der blev fyldt op med her, jord, murbrokker og den slags. En dag opdagede vi, at der i et fint pulveriseret sort affald fra skibsværftet lå en mængde runde jernstykker, sandsynligvis stanset ud af en skibsplade. Vi slæbte hele dagen for at bringe byttet til jernhandler Koch, der lå en lille kilometer derfra.

Sent på eftermiddagen havde vi tjent en god skilling efter vores forhold. Vi var kulsorte. På den anden side af linie tres gamle endestation lå der en tøjhandel. Vi lagde de fleste af vores penge på bordet og spurgte, om vi kunne købe noget tøj. En flink dame fandt noget let falmet og tilsmudset frem til os. Jeg fik et par pludderbukser og en lys skjortebluse. Jeg husker endnu, at jeg elskede kuløren på pludderbukserne, de havde en dejlig violet farve med røde pletter. Skjorteblusen var sandsynligvis til en pige, men det generede mig ikke. Det er det eneste nye, jeg husker at have fået som barn, ellers gik vi i tøj, som min far klusede, når han rodede i skraldebøtter om søndagen. Før vi vendte hjem, købte vi en glas-skål til vores mor.

Vi havde måske forventet lidt ros for vores udviste initiativ, men da vi kom hjem, skældte vores stedfar os ud for mægunger, der købte gaver til sig selv.

På ferie

Jeg havde tøjet på til Horsens, hvor min stedfar havde skaffet mig en ferieplads på en gård i Klakring, hvor han selv havde tjent som dreng. Jeg forstod, at gårdejeren var bankdirektør og millionær. Da jeg skulle hjem igen, kørte bankdirektøren mig ind til båden i Horsens på vejen til sit arbejde.

Ved båden blev jeg afvist, fordi jeg ingen billet havde. Jeg forstod

ingenting, var bare en lille dreng. Mine forældre havde åbenbart kun givet mig en enkeltbillet og håbet, at min ferievært havde betalt hjemrejsen.

Jeg vidste, at min mor havde en søster i Horsens, der hed Maria. Jeg gik ud i Horsens by og begyndte at lede.

På min vej igennem byen kom jeg forbi et mekanikerværksted, hvor der åbenbart har været middag, for til stede var der blot en fire-fem læredrenge. Da jeg passerede, råbte drengene efter mig, jeg har nok set lidt udenbys ud. Da jeg spurgte, hvad de ville, råbte drengene efter mig: »København er du savner din moders papa«. Jeg må vel have svaret dem igen, i hvert tilfælde smed de mig ned i en smøregrav, hvor cementsider og gulv var søbet ind i olie. De lagde en revnet træplade over graven og begyndte at hælde snavset vand ned over mig, mens de råbte hånsord og skreg af grin. Jeg hylede som en stukken gris. Mine hyl tilkaldte en voksen, som fjernede lemmen og skældte lærlingene ud, og grundet et eller andet forsyn eller højere magt viste den voksne sig at være min mors søsters mand. Jeg kom med hjem, fik vasket mit tøj og strøget det tørt og blev sendt med båden hjem.

Børneinternatet

På et tidspunkt gik vores skulkeri fra skole ikke mere. Vi blev uden varsel afhentet af to mænd og bragt ud på Fælledvej. Der lå et børneinternat ved siden af Carlsberg, K. K. O., Københavns Kommunes Optagelseshjem. Vi kaldte det bare »Naten«. Vi blev slæbt ind på et kontor, hvor en forstander fortalte os, at hvis vi forsøgte at flygte, havde de både motorcykler og hunde, så de skulle nok fange os igen.

Det viste sig, at vi var kommet på den ugentlige badedag. Da alle børnene ikke kunne bade på en gang, fik vi lov at ligge i sengen og kigge i et blad, til alle var færdige. Sovesalen bestod af et stort

Det skete i de dage

aflangt rum med to rækker senge ragende ud fra hver væg. Min bror og jeg fik hver en seng neden for et vindue. For hver ende af sovesalen var der et stort forhæng, som viste sig at skjule lærernes værelser.

Min bror og jeg vågnede tidligt om morgenen på grund af de nye omgivelser. Jeg gav mig af kedsomhed til at ligge og skubbe rullegardinet frem og tilbage i bølgebevægelser. Min bror gav sig til at læse i sit blad. Flere børn var efterhånden vågnet, og der opstod en stille støj, men åbenbart nok til at lærerne vågnede. De kom frem forsovede, men med rasende udtryk i ansigterne, og ville vide, hvad der foregik. På et øjeblik havde de fået øje på min bror og mig og begyndte at tæve løs på os. Vi forsvarede os selv og hinanden, så godt vi kunne, men det lykkedes dem alligevel at få os en ad gangen lagt over den skarpe kant på enden af en jernseng, hvor de så gennembankede os med spanskrør.

Så vidt jeg husker fik jeg kun bank den ene gang, den tid jeg var der, ialt ni måneder. Min bror bankede de dog på et senere tidspunkt, så han måtte ligge tre uger på sygestue, de brækkede blandt andet en finger på ham. Han fortalte mig senere, at han havde hørt en tilkaldt læge sige ude på gangen: »Det går altså ikke det her«, men andet skete der heller ikke.

Når jeg ikke oftere fik bank, tror jeg det skyldtes en af lærerne, senere fængselsoverbetjent, frihedskæmper og forfatter Adolf Hansen. Den samme som i halvtredserne lagde sag an mod efterretningstjenesten for forfølgelse og telefonaflytning. Han holdt sig heller ikke tilbage når det gjaldt om at slå, det virkede dog kun som om han slog på grund af hidsighed eller humørsyge, ikke på grund af direkte ondskab.

Men engang gjorde han noget, som stadig er mig uforståeligt. På anstalten fandtes en lille udenlandsk dreng, som kun talte gebrokkent dansk. Så vidt vi forstod, var hans mor international luder, og han var blot anbragt der, mens hun var ude på turne. Jeg var blevet dømt til at ligge i sengen en lørdag eller søndag, grundet en eller

anden forseelse. Jeg gik op til Adolf Hansen og spurgte, om jeg ikke kunne få en øretæve i stedet for at komme i seng. Han stillede mig op, tog tre meters tilløb og løb mod mig med hævet hånd. Da han nåede mig, grinede han og sagde: »Skrub af«. En dag, den lille udenlandske dreng også skulle i seng, fortalte jeg ham om denne episode. Han gik op og spurgte læreren, jeg lurede et sted, hvor jeg kunne overvære hændelsen. Det samme gentog sig, blot med den forskel, at han smækkede drengen sådan en på siden af hovedet, at den lille slog en kolbøtte. Hvor kunne han dog nænne det.

Det bedste jeg kan sige om »Naten« var ikke mad hver dag eller rent tøj, men egentlig på en eller anden måde Adolf Hansen. Der var på trods af hans lunefulde sind noget af en fader over ham, og jeg savnede bestemthed og retfærdighedssans. Han havde nu ikke meget styr over det. Havde jeg ikke været under tvang, ville jeg sikkert ikke kunne have fordraget ham, men af mange onder stiller man sikkert det mindste op på en piedestal. Han var også ung. Han fik megen fornøjelse af at bokse med mig. Han vikledede et uldtæppe om hver hånd og knaldede mig nogen, så jeg slog kolbøtter. Min natur er sådan, at jeg blev ved med at gå på, til stor morskab for ham.

Andre ansatte på »Naten«

Af de andre ansatte husker jeg kun to, men dem glemmer jeg til gengæld heller aldrig. Det gælder ikke bare mig, men også min bror, og sikkert de fleste af de anbragte. Jeg tror, det er de eneste mennesker, jeg nogensinde virkelig har hadet, og jeg vil hade dem til jeg dør. På trods af at jeg næsten hver nat har mareridt om Hitler og Stalin og alle de andre beskidte folkemordere, hader jeg dem ikke. De giver mig nærmest brækfornemmelse.

Disse mål for mit had var henholdsvis forstanderen og en skolelærer. Den første hed Klarskov Jeppesen, den anden Svend Dalby

Nielsen. De var begge to renlivede sadister. Jeg er godt klar over, at jeg begår proportionsforvrængning, at deres forbrydelser var uendelig små i forhold til de andre forbrydere. Men de har mishandlet min bror, mig og vores omgivelser på et tidspunkt, hvor vi ikke før havde kendskab til ondskab fra voksne, som vi ikke kendte og aldrig bevidst havde gjort noget ondt. Ganske vist havde vi før i vores barndom lidt både fysisk og psykisk, men det var i vante omgivelser og blev betragtet som helt naturligt, vi kendte jo ikke til andet.

Forstanderen var en primitiv type. Han afholdt ligefrem sadistiske teaterforestillinger i skolestuen, hvor der var en forhøjning, som egnede sig til scene. Forestillingen blev annonceret flere timer i forvejen, alle børnene fik besked på at møde på et bestemt tidspunkt. Når delinkvent og tilskuere mødte op, var den rigtige uhygge og angststemning opnået, hvorefter Klarskov Jeppesen holdt en kort tale med yderligere trusler for at være helt sikker på stemningen, hvorefter han gennembankede delinkventen.

På anstaltens grund lå der et større stykke landbrugsjord. På et tidspunkt, hvor der var harvet og pløjet, tvang han os drenge til at lægge os på række. Vi måtte så kravle langsomt gennem marken en halv dag og samle småsten og kviste op, mens han uafbrudt marcherede rundt mellem os og udstødte trusler om, hvad der ville ske, hvis vi overså blot den mindste sten eller kvist.

Jeppesen blev senere, så vidt jeg har hørt, mangeårig forstander af hjemmet på Emdrupvej, og opnåede at få Dannebrogskorset i guld for veludført arbejde i samfundets tjeneste.

På »Naten« var der drenge i alle aldersklasser, fra 7–8 år til 14–15. Vi gik allesammen i fællesklasse. Svend Dalby Nielsen var lærer, og samtlige elever var simpelthen så bange for ham, at de dårlig turde svare, når han stillede spørgsmål. Jeg husker, han stillede et spørgsmål i anledning af en bøjning, ingen i klassen turde svare; svaret var så enkelt som ordet »det«. Hele klassen dirrede simpelthen af angst, og Dalby Nielsen var ifærd med at hidse sig

op, da jeg kom med det forløsende ord, sandsynligvis fordi jeg ikke kunne holde stemningen ud længere. Nielsen svømmede fuldstændig over af ros og gav mig en femøre, hvorefter han sagde: »Værsgod min dreng, gå du nu over til købmanden og køb en pose bolcher«. Havde jeg været bange før, var det ingenting i forhold til, hvor bange jeg blev nu. Hvor de fleste ville have betragtet femøren som en velfortjent gave, betragtede jeg det som en fælde og gik meget forsigtigt tilbage med posen, så det ikke kunne se ud, som om den havde været lukket op. Det viste sig også, at jeg havde ret i mine bange anelser. Da jeg kom tilbage, studerede han posen grundigt, hvorefter han åbnede den og rakte mig et enkelt bolche.

Udflugter

Min bror og jeg kendte den tids mest blodrøde kommunistiske slagsange, og da vi begge altid kunne lide at synge, underholdt vi hele flokken, når vi i vores matrostøj var ude at gå tur. Eksempelvis til Gasværksvejens badeanstalt inde midt i havnen. Vandet har sikkert været frygteligt forurenset og bakteriefyldt. Jeg, og mange andre end mig, havde da også altid ørepine som børn, men vidste selvfølgelig ikke hvorfor. De voksne vidste heller ingenting. Det udleder jeg af, at det var meget almindeligt, at hele familier afholdt udflugter til H. C. Ørstedsværket, hvor de badede, selv om der flød døde opsvulmede rotter rundt i vandet.

Jeg har iøvrigt som voksen tit undret mig over, at min bror og jeg fik lov at synge vores bloddryppende sange, og om det senere har haft indflydelse på Adolf Hansen.

Skal jeg sige noget positivt om vores ophold på kommunens internat må det være, at vi sikkert har haft godt af at få regelmæssig mad igennem længere tid, selv om vi blev tvunget til at spise tomat-suppe på selvdyrkede tomater så tit, at der var drenge der græd af desperation.

Jeg har senere truffet Hansen to gange som voksen. Første gang under krigen, hvor jeg var illegal, og han sandsynligvis også. Vi diskuterede socialistisk børneopdragelse. Anden gang, da jeg sammen med andre frihedskæmpere besatte Vestre Fængsel, fordi vi var utilfredse med den lemfældige behandling af de nazistiske fanger i forhold til de kriminelle, da vi mente, de var mere kriminelle end de sociale lovbyggere. Adolf Hansen var talsmand for fængselsbetjente, fængselsmyndigheder og frihedsbevægelsen på én gang. Det har nok været for stor en mundfuld, han var i hvert fald meget spagfærdig, men blev alligevel udnævnt til repræsentant for myndighederne, da vi blev enige om, at én fra hver af de besættende grupper skulle trække sig tilbage til en roligere del af fængslet og forhandle om en bilæggelse af konflikten. Vi nåede til en overenskomst og trak os ud af fængslet.

Det er meget interessant for mig bagefter at tænke på, at til trods for at vi var fire til fem hundrede mand om besættelsen, var vi kun syv til at forhandle, hvoraf den ene var Hansen, og tre var mine kammerater, og jeg repræsenterede kun en deling.

En time før vi nåede til en overenskomst havde kommunisternes frihedsråds repræsentant, jeg tror også han var nyudnævnt medlem af folketinget, meddelt os, at vi ville blive frataget vores armbind, hvis ikke vi trak os ud af fængslet omgående. Jeg mener den omtalte person hed Svend Nielsen og var sømand.

Næste dag kom der besked til os, at myndighederne ikke var indstillet på at overholde overenskomsten, og at politiet var ved at besætte fængslet. Vi samledes flere tusind mand på bryggeriet Carlsberg og gjorde os klar til at storme fængslet. Vi havde allerede dagen før fået besked fra beboere om, at politiet havde besat flere lejligheder og oprettet maskingeværstillinger på Sdr. Boulevard.

På et tidspunkt kom der besked om at aktionen var afblæst, myndighederne havde givet sig.

Jeg læste et interview med Adolf Hansen i Valby Bladet 15/6 1977. Hansen fortæller, at i 1943 var han fængselsbetjent; de københavnske fængsler var fyldt med frihedskæmpere, arresteret af det danske politi. Hansen nægtede at udlevere tre unge esbjergensere til tyskerne og blev i den anledning brutalt bortvist fra sin arbejdsplads efter ordre fra højeste sted. De tre unge endte i koncentrationslejr.

Efter krigen kom Hansen atter ind i varmen. Han blev efter at have deltaget i modstandsbevægelsen leder af interneringslejre for stikkere og andre landsforrædere, og året efter blev han forsorgssekretær i Herstedvester. I forbindelse med dette job rejste han meget rundt i landet og opdagede i 1953, at han både blev telefonaflyttet, kontrolleret og skygget, og han konstaterede, at det var PET, Politiets Efterretningstjeneste.

Han måtte igennem 6 års retssager, og helt op på ministerplan erkendte man, at overvågningen af ham var en fejltagelse, men man nægtede at offentliggøre fejltagelsen.

Hansen, der havde skrevet 6 populære romaner, havde på grund af den opslidende kamp med myndighederne ikke kunnet koncentrere sig om at skrive noget i 20 år, men ville nu, 71 år gammel, forsøge igen i 1977.

Det fremgår af interviewet, at han ikke fatter baggrunden for politiets forsøg på at ødelægge hans tilværelse. Da han jo er et intelligent menneske, går jeg ud fra, at den tanke må have strejft ham, at det kunne være de samme magtmennesker, hvis samvittighed han havde trådt over tærerne i 1943, da han nægtede at overføre fanger til den tyske afdeling, der nu under den kolde krig, selv om de havde fået andre herrer, sagde tak for sidst. Men han har vel set fra et borgerligt synspunkt været et for pænt menneske til at lufte tanken. Da jeg er meget lidt borgerlig og ikke skylder disse væsener noget, håber jeg hermed at have gjort ham en tjeneste.

Det skete i de dage

Hjemme igen fra »Naten«

Jeg husker ikke, hvordan det var at komme hjem igen, kun at vi havde fået en lillebror, mens vi havde været væk. Jeg husker også, at min stedfar og min mor på et tidspunkt var blevet medlemmer af Frelsens Hær, med uniform og hvad dertil hører.

Medlemskabet ophørte brat, da de en aften efter et møde kom hjem, og min mor, mens hun flåede uniformen af, rasende skreg: »Satans forbandede gamle onskabsfulde møjkællinger!« Jeg tror ikke, de på noget tidspunkt har været hellige nogen af dem, men at min mor har tænkt, at hun kunne bruge »Hæren« til at få min far til at holde op med at drikke. Uanset hvor store hedninge, de har været, må deres tilværelse have været så elendig, at den kun kunne blive bedre, hvis der var en tilværelse efter denne.

På et tidspunkt blev min stedfar medlem af det senere forbudte kommunistiske arbejderværn. Jeg er nu ikke klar over, om selve værnet blev forbudt eller faldt fra hinanden på grund af et uniformsforbud. Men mens det stod på, gik han rundt i en grålig uniformsbluse med tilhørende kasket. Om søndagen kom han hjem og ømmede sig efter at have trænet i selvforsvarets ædle kunst.

De tyske flygtninge

På et tidspunkt gemte hvert andet hus tyske flygtninge. Når man tænker på, hvor fattige disse mennesker selv var, har indsatsen været så stor, at den godt kunne fortjene et par linier i historiebøgerne, når man omtaler kampen mod nazismen på et tidligt tidspunkt. Og flygtningene var fuldt klar over, at blev de taget af det danske politi, var det det samme som en dødsdom. Vi havde selvfølgelig også tyske flygtninge på det tidspunkt. Jeg husker et par enkelte episoder i forbindelse med dem. Vores havehus stødte direkte ud til Gåsebækrenden, som dengang var en langsomt løbende kloakrende, hvor ekskrementer og alskens uhyrligheder langsomt

sivede ud i Køge bugt. Den flygtning, vi havde på det tidspunkt, fik øje på en sporvognsmand ude på havegangen. Han skreg i rædsel: »Polizei! Polizei!«, hvorefter han sprang ned i den svampede, stinkende rende og styrtede afsted.

En anden flygtning tilbød at reparere vores akkumulator-radio, hvor vi end har fået den fra midt i elendigheden. På grund af sprogvanskeligheder gik det for sent op for mine forældre, at manden var så ødelagt, at han var skrupskør. Den blev aldrig til radio mere. Man sagde, selv om jeg ikke har set det, at han havde et hagekors indbrændt i ryggen.

Køb blomster, køb blomster

Ud mod vores havegang havde vi en rabat bestående af strandasters. Når det var den rette årstid, og vi var helt nede, og vores stedfar ikke havde været hjemme i flere dage, klippede min mor blomster af, og enten min bror eller jeg blev sendt ind for at forsøge at sælge dem hos folk, vi betragtede som rige, de der boede i rigtige huse. Handelen måtte vel nok betragtes som kamoufleret tiggeri, eftersom vi sjældent fik solgt ret mange blomster i forhold til de penge, vi havde med hjem. Af samme grund havde vi ikke noget imod det. Der kunne altid blive til en pakke cigaretter til os selv, uden at det kunne kontrolleres. Ryge, det gjorde vi allesammen fra vi var 7–8 år.

Frygten

Det, vi hadede mest, var at blive sendt i byen. Først skulle vi igennem hele haveforeningen, hvor det var buldrende mørkt. Hvorefter vi enten skulle gå til apoteket i Valby gennem Trekronegade, eller til den nuværende Mozarts Plads, hvor der lå en gammel købmandsgård. Vi havde også en marketender i havekolonien. Vi benyttede ham ikke så meget. For det første var hans varelager vel

Det skete i de dage

begrænset, dernæst skyldte vi ham ofte penge og måtte holde os væk, til der var overskud til at betale. Man kan måske undre sig over, at vi ikke fulgtes ad to og to, men så gjorde vi ubevidst hinanden endnu mere forskrækkede. Jeg husker flere episoder, hvor vi kom hjem skrigende af rædsel. Det startede gerne med, at den ene sagde: »Lyder det ikke som om der går nogen bag efter os?« eller: »Ser det ikke ud som om der står nogen inde mellem de buske?« De voksne gjorde det ikke lettere for os ved at fortælle historier som, at den og den havde jaget en hånd igennem ruden og skåret sig frygteligt, fordi der havde stået et ansigt udenfor i mørket og kigget ind.

Vores frygt var ikke altid helt ubegrundet. Eksempelvis var der en større dreng, som arbejdede for en bager i Trekronergade, der konstant overfaldt os, når vi passerede. Engang mødte jeg ham uden for det sædvanlige område, nemlig på det stykke jord der engang hed Enghavevej, strækningen mellem Hammelstrupvej og det nuværende Mozarts Plads. Der lå et stort vandhul med is på, som han kastede mig ud i. Hvem der reddede mig op, husker jeg ikke.

Juleaften, og skiftende boliger

Vi har næsten altid haft en god jul. Den sidste uge før jul begyndte vores mor at lave kunstige blomster, som min bror og jeg gik ud og solgte. Juleaftensdag satte vi os ind på »Strøget« med blåfrosne fingre og rakte blomster frem mod juleglade mennesker, og vi kom hjem med en god skilling. Almindeligvis så politiet den anden vej denne ene dag.

Vi flyttede fra Kgs. Enghave, og for første gang, siden jeg var ganske lille, kom jeg til at bo i et hus. Efter den tid skiftede vi lejlighed 3–4 gange om året. Min far handlede med gammelt jern, og gang på gang lokkede diverse smedemestre ham til at flytte ind

i deres ejendomme. Jeg regner med, det mere eller mindre har været betingelsen for, at han kunne købe deres jernaffald.

Da jeg var omkring en 12 år flyttede vi ind i Dannebrogsgade på Vesterbro på en femtesal. Den eneste gang, jeg har oplevet en dårlig jul, var her. Min stedfars bror og hans kone var inviteret, maden stod på bordet med dug og pynt, vi ventede bare på min far. Da han endelig kom, var han halvfuld, efter en kort diskussion greb han fat i dugen og rev det hele på gulvet.

Mens vi boede i Dannebrogsgade deltog jeg aktivt i husholdningen ved at købe slagteriaffald i Kødbyen. Jeg gik rundt lige før lukketid og spurgte, om jeg kunne købe for 25 øre ben til suppe, og reddede mig næsten altid ben og grisetæer.

Lønningsdag, fredag, kunne jeg næsten altid skaffe penge. Havde jeg blot 10 øre kunne jeg købe 10 brevkort hos »Billig-Jensen« i Istedgade, som jeg så solgte videre for 10 øre stykket på spisehusene. Jeg tror nok, at min far udnyttede det groft ved at tage sig en ekstra tur om fredagen.

Skoleproblemer

I skolen lå jeg i evig krig med lærerne. De fleste havde opgivet mig og lod mig være i fred. I timerne var jeg uden for normerne, man krævede ikke noget af mig. Alligevel blev jeg gang på gang, mere eller mindre skyldig, konfronteret med magten. En dag havde jeg siddet og tegnet nogle svaner af efter en læsebog. En lærer kom forbi og spurgte, hvem der havde tegnet dem. Da jeg svarede: »Det har jeg«, fik jeg en flad øretæve, jeg forstår stadig ikke hvorfor. Selv om jeg på nogle områder var et fremmeligt barn, har han vel ikke kunnet forvente, at jeg skulle kende loven om ophavsret.

De andre elever, som var nødt til at følge undervisningen, brugte mig flittigt, når vi skulle skrive genfortællinger derhjemme. Jeg var nemlig i stand til at skrive dem ned lige så hurtigt, som læreren dikterede. Da jeg gik i de mindre klasser, skete det ofte, at vi skulle

Det skete i de dage

lære salmevers som hjemmeopgaver. Blot en elev blev hørt før mig, kunne jeg dem. Næste dag havde jeg, og sandsynligvis også alle andre, slettet dem af hukommelsen.

Da jeg var omkring 12 år blev jeg fremstillet på rådhuset for en eller anden embedsmand. Det skulle være sidste advarsel, hvad der ville ske, hvis ikke jeg fulgte den op, har jeg aldrig fået at vide. Jeg var blevet advaret mange dage i forvejen.

Jeg havde ikke megen respekt for de voksne, men da de både bestemte og var stærkere end mig, holdt jeg mig bare væk fra dem, når det var muligt. Jeg havde givet mine skolelærere så mange eksempler på, at jeg ingen respekt havde for dem, så når de med forvredne udtryk i ansigterne sagde, at jeg skulle snakke med et væsen på rådhuset, forestillede jeg mig noget særligt, noget lig en blæksprutte med to menneskehoveder.

I stedet blev jeg af min far fremstillet for en alvorlig, efter min målestok gammel, furet mand, der messede en lang remse af, som jeg ikke hørte efter på grund af skuffelse.

Den direkte årsag til min rådhusur var en episode i en sløjdsal, men også års kamp mod lærerne. I enkelte tilfælde kunne klassen simpelthen udnytte mit uvenskab med dem. Vi havde en religionslærer, der gav svære hjemmeopgaver. Når de var ekstra svære, kom mine klassekammerater og tiggede mig, om jeg ikke ville give mig til at diskutere med læreren, så han ikke havde tid til at høre dem. Det lykkedes hver gang, jeg kunne gøre ham helt vild.

Episoden på sløjdsalen, der var årsag til fremstillingen på rådhuset, startede med næsten ingenting, som udviklede sig. Jeg havde dengang, som nu, en evne til at forsvinde. Skal jeg gå en længere strækning, også selv om jeg måske ikke har ret meget lyst, begynder jeg blot at sætte mine tanker i gang med et eller andet emne. Uden at opfatte eller mærke noget til turen er jeg pludselig ved endemålet. Nogle gange ærgrer det mig, at jeg allerede er nået frem og skal rives ud af mine tanker. Det sker også, at jeg er gået et helt forkert sted hen.

Der i sløjdsalen stod hele klassen inde i hver sin høvlebænk, hvor der findes en spændeordnung til træ. Jeg kommer til mig selv ved et brøl ind i øret, jeg havde været forsvundet i to timer. At de andre havde hamret, banket og på anden måde støjet, havde ikke generet mig. Da jeg vågnede op ved brølet, stod hele klassen stille op i den anden ende af salen, klar til at gå, og der ville sandsynligvis ikke være sket noget, hvis ikke en af drengene havde spændt min bukse-lomme fast til høvlebænken, med det resultat, at da brølet lød, sprang jeg frem og rev det halve af bukserøven af til stor morskab for klassen.

En ting var, hvad vi var nødt til at finde os i fra de voksne, men indbyrdes havde vi en bestemt rangforordning, den var uaftalt, men alle kendte deres plads. Min plads var sådan, at jeg ikke kunne tillade nogen fra klassen at lave mig til grin. Resultatet ville blive, at jeg skulle starte helt nedefra og slås med hver eneste tøsedreng for at vinde den plads tilbage, der var nødvendig for at være i fred. Jeg gik frem mod klassen og spurgte, hvem der havde spændt mig fast til høvlebænken. Læreren fulgte med og spurgte, hvorfor jeg ville vide det, jeg svarede: »Fordi han skal have et par på skrinet«. Han kaldte mig op til katederet, og beordrede mig til at bukke mig ned, ingen af os ville tabe ansigt i forhold til klassen. Jeg svarede: »Ja, hvis jeg var svensker!«, et slangudtryk som lige var kommet frem. Han forsøgte at ramme mig, men jeg tog samtlige spanskør og pegepinde fra ham, hvorefter han opgav, og jeg havnede ovre ved inspektøren, som tilbød at sy mine bukser, hvilket jeg nægtede. Det var en kvinde, og jeg var kysk. Hun opfattede det sikkert som stejllhed.

Andre skoler

Jeg oplevede en lignende situation kort tid senere. Jeg var kommet på Sølvgades Skole. Første måned var jeg nummer tre i klassen,

Det skete i de dage

næste, nummer sidst. Vores klasselærer blev kaldt Ulrik, gik i lange brune støvler, havde en evighedsbums på den ene kind, som han hele tiden kom vat i, og var ellers almindeligt forhadet og foragtet.

Anden måned, jeg var der, forsøgte han at banke mig, årsagen husker jeg ikke. Jeg fik revet de fleste pegepinde fra ham, alligevel fik han ram på mig så mange gange, at jeg forsøgte at krybe i ly under en stor kakkelovnsskærm med høje ben. Da jeg var kommet så langt, at jeg lå lige i den rigtige position, ramte han mig bagi med en kraftig pegepind. Jeg rettede mig ud med et spjæt, kakkelovns-skærmen væltede og ramte Ulrik oven i hovedet, og han satte sig på halen med spredte ben. Jeg rejste mig og gik hen og betragtede ham, han stønnede: »Gå ud på gangen«. Lidt efter kom han ud og sagde en hel masse, som jeg ikke forstod. Der blev ingen efterspil, og kort efter flyttede vi igen. Min far havde truffet en ny smedemester.

Måske har jeg været en helvedes unge, men min baggrund har heller ikke været den bedste, og det trøster mig og rehabiliterer mig også lidt, at en ung lærer på Prinsessesegade Skole, hvor jeg gik mit sidste halve år, meddelte mig, at han havde undersøgt og studeret mine skudsmål, og hvis det stod til ham, havde jeg fået gulduret, som blev givet til den bedste elev, der forlod skolen. Desværre havde han ikke ret til det, da jeg kun havde gået der så kort tid.

Automatfusk og en straf

Jeg var efterhånden blevet 14 år. Vi boede nu i en baggård i Saxogade. I nærheden havde en cigarhandler fået stillet en ny slags cigaretautomat op, noget med et hjul, hvor de forskellige cigaretmærker var egerne. Konstruktøren havde glemt at tage mig i betragtning, da han fremstillede den. Jeg kunne nemlig få hånden ind og pille en pakke ud, når det passede mig. Automaten var

oversået med mine fingeraftryk indvendig, så der var ikke så meget at komme udenom.

Politiet har sikkert betragtet mig som professionel. Jeg var nemlig et par år tidligere blevet afhørt, fordi jeg på vej til skole trak varer i en købmandsautomat. Jeg havde fundet et system, hvor jeg kunne trække i skufferne i en bestemt rækkefølge, hvorefter jeg kunne lukke en af dem op.

Man forsikrede mig, at hvis jeg bare fortalte dem, hvordan jeg gjorde, skulle der ikke ske mig noget, automatteknikerne var meget interesserede. Jeg stolede ikke på dem og foretrak at holde min mund, til deres store ærgrelse. Nu gik den ikke længere, og jeg fik valget mellem at komme på opdragelsesanstalt eller tage arbejde på landet.

Jeg arbejdede for en bonde på Ringsted-egnen. Lønnen var 150 kroner for et halvt år, fra 6. morgen til 6. aften, afbrudt af to timers middagshvil. Da jeg kom hjem, havde min far fundet en ny smedemester.

En meget ung spanienskæmper

Jeg hjalp min bror, som kørte i en budcentral, med at læsse nogle løg på en trehjulet cykel, med det resultat at jeg brækkede håndledet. Kort tid efter var jeg inde på Hovedbanen for at modtage de sidste hjemkommende spanienskæmpere. De første var, så vidt jeg husker, blevet straffet for deres deltagelse. Jeg stillede mig op på en forhøjning med min flotte gibsarm i slynge for bedre at kunne se. Det viste sig, at der skulle være en lille velkomsthøjtidelighed, og at de hjemkommende spanienskæmpere skulle stå på den forhøjning, hvor jeg på et tidligt tidspunkt havde anbragt mig. Jeg blev stående, og der lød flere kvinderøster: »Herregud, sådan en ung mand, og så er han endda såret!« Hvis der er taget nogen billeder, kunne de være interessante at se i dag.

II. UNGDOM

Min barndom var faktisk forbi, og min bror og jeg blev mer eller mindre smidt ud hjemmefra. Vi kunne ikke klare den med min stedfar. Han havde knækket, hvad han kunne finde af sengebrætter og kosteskafter, engang da jeg var omkring 14 år, og jeg havde hvæset ind i hovedet på ham, at han bare kunne vente, om nogle få år var jeg stor nok, så skulle han få så mange tærsk, der kunne ligge på ham.

At det har gjort indtryk på ham, konstaterede jeg mange år efter, da vi havde fælles arbejdsplads igennem mange år som havnearbejdere. En kollega sagde, min far havde betroet ham, at han var bange for mig på grund af det, jeg havde sagt dengang. Jeg gjorde aldrig alvor af mine trusler, tværtimod hjalp jeg ham og tog mig af det værste slæb, når vi var i laster sammen, hvis jeg havde mulighed for det. Det nærmeste, jeg er kommet, er at kramme ham sammen en dag, han gik amok i en brandert, og holde ham, uanset hvor meget han sprællede, til han blev rolig.

Når jeg i dag hører de gamle sidde og ønske sig deres ungdom tilbage, er jeg glad for, at det ikke kan lade sig gøre, det var en helvedes tid. Værre i dag når jeg tænker tilbage, dengang var det en naturlig måde at leve på, vi kendte jo ikke andet og havde derfor ingen sammenligningsgrundlag. De eneste, som interesserede sig for os, og som betragtede os som mennesker, var de revolutionære og de homoseksuelle.

Klunsning

Alle tider af døgnet havde sine overlevelsesmuligheder. Om dagen kunne vi klunse, dvs. rode i skraldebøtterne. Det skete dog for det meste kun, når vi var helt nede og manglede startkapital til at købe handelsvarer, såsom arbejdsløshedsblade, snøreband, barberblade,

eller hvad vi nu syntes var bedst at handle med på det pågældende tidspunkt.

Vores værste fjender, når vi klunsede, var gårdmænd og viceværter. Det var gerne jyder, der var billig arbejdskraft, og som brugte viceværtjobbet med bopæl som noget midlertidigt at akklimatisere sig på, til de var blevet kendt med byen og forholdene, så de kunne finde noget bedre. De gik meget op i deres job, og vi var dem i allerhøjeste grad uvedkommende, selv om vi ikke direkte stjal i gårdene, når vi klunsede. Når jeg siger, at vi kun undtagelsesvis klunsede, er det bestemt ikke, fordi vi skammede os over det, vi var jo næsten født på en losseplads.

Der var dengang mange, som havde lokum i gården, jeg vil ikke påstå, der ikke også er nogen i dag, men dengang var det almindeligt. Hvor uæstetisk det end kan forekomme folk i dag, så synes jeg, det var forståeligt, at der var adskillige lortepakker i skraldebøtterne. Tænk dig en havnearbejder boende på 5. sal, der kommer hjem kl. 10 om aftenen efter at have slæbt på et kulslib 12–14 timer. Han skal først prøve at få noget af skidtet af under dårlige forhold, og før han kaster sine værkbudne lemmer på sengen, skal han også have noget mad. Klokkeren er nu 24, og han skal op igen kl. 6. Klokkeren 4 vågner han og skal. Udenfor er det hundekoldt, måske også inde. Ved siden af sengen ligger det ikke særlig indbydende arbejdstøj, du vil ikke tage noget andet på (hvis du i det hele taget har andet), dertil har du ikke nået at vaske dig godt nok. Tilbage til lortepakkerne, hvad ville du have gjort?

En mælkeflaske på generaliebladet

Det skete, og det kunne vi ikke se noget ulovligt i, at vi i porte eller gårde fandt tomme øl- eller mælkeflasker, de repræsenterede en øjeblikkelig værdi i forhold til ben, brød og metaller, som først skulle til produkthandleren.

Engang kom vi ind i en gård, hvor der neden for en køkken-trappe stod en flaske mælk. På vej ud af gården løftede en af os mælkeflasken og forsøgte at kigge igennem den op mod lyset, som man kigger igennem en flaske for at se, om noget er surt. Han stillede flasken igen, og da vi var nået næsten hen til porten, var der en der råbte oppe fra et vindue, at vi skulle se at komme ud, hvilket var fuldstændig unødvendigt, da vi var næsten ude. Vi standsede selvfølgelig op, han var sandsynligvis vicevært. Da han overøste os med grove kraftudtryk, inviterede vi ham til at komme ned, det kunne vi roligt gøre, da vi var en tre-fire stykker. Vi tænkte ikke mere over det, det var bare en episode. Fem minutter efter blev vi arresteret lidt længere henne ad gaden og kørt op.

Hvis nogen af os havde haft lyst til mælk, havde vi sandsynligvis drukket den, men da vi så tydeligt havde markeret, at vi ikke ville tage mælken, måtte de løslade os igen. Men der kom til at stå i vores generalieblad, at vi var mistænkt for et eller andet, jeg husker ikke nu, hvilket dyrt juridisk udtryk, man brugte. Da det var sådan dengang, at ens generalieblad blev læst op, hver gang man kom i retten, forstår man, at det var let for folk at blive sværtet til, selv om de ikke havde begået noget kriminelt. Før eller siden mødte de en dommer, som dømte efter devisen: »Der går sjældent røg af en brand uden der er ild i den«.

Min bror fortæller, at mens han engang sad på Vestre et par uger for at have demonstreret mod tyskerne, blev han fremstillet for en dommer, som læste hans generalieblad op. Da han protesterede mod alle de ting, han ikke havde gjort, bl. a. at han ikke havde stjålet mælk, fordi han ikke var tørstig, sagde dommeren, at det var ligegyldigt om man var skyldig eller ej, sådanne ting skulle stå i ens generalieblad, når der var kommet en anmeldelse. Min bror svarede, at så ville han gerne anmelde, at justitsministeren havde været uterlig over for småpiger i Fælledparken. Dommeren hoppede på den og svarede: »Ja, men det er jo ikke rigtigt!«, hvorpå min bror replicerede: »Det er jeg ligeglad med, blot det kommer til at stå

i hans generalieblad«. Om historien er sand, ved jeg ikke, men jeg synes den er lærerig.

Vi får til føden

I begyndelsen af krigen tjente vi i øvrigt store penge, efter vores målestok, det vil sige, vi fik mad hver dag. Man havde beordret pulterkammerrydning, og alle gårdene flød med værdier. Havde jeg alle de kobber- og messingurtepottesjulere og samovarer, jeg har trampet sammen, for at de kunne være i sækkene, ville jeg være millionær i dag.

Det generede os heller ikke at tage et par opgange, det vil sige at tigge, ringe på dørene og spørge: »De kunne vel ikke hjælpe en arbejdsløs?« Vi var gerne to mand, der tog hver sin side af gaden, gennem årene kunne vi til stadighed huske de gode opgange, hvor vi blev ved at vende tilbage efter en vis tid. Jeg husker at de bedste opgange, jeg kendte, var de første lige efter Stormgade i Vester Voldgade på højre hånd. Der var også en opgang i Vendersgade lige ved søerne, hvor der boede en kendt flyver. Vores behov var forskellige, når vi tiggede, det var dog sjældent på grund af sult, derfor var det lidt ærgerligt, når vi fik madpakker, selv om vi selvfølgelig sagde mange tak og også spiste dem for en sikkerheds skyld. Det må iøvrigt have været et mærkeligt syn at se mig stå uden for og bede, om man ikke kunne hjælpe en arbejdsløs. Indtil jeg var omkring 18 år, var jeg ikke større end en 14-årig.

Jeg var specialist i at tigge hos bagerne, jeg kendte næsten alle bagere i byen, vidste hvor den var god nok. Det var blevet en så naturlig ting for min bror og mig at tigge hos bagerne, så vi simpelthen betragtede vores kammerater som handicappede, fordi de ikke gjorde det samme. Vi havde en barndomskammerat, som vi færdedes med engang imellem. Han levede ikke som os, men boede hjemme. Han blev myrdet af nazisterne under krigen og bliver

Det skete i de dage

omtalt senere. Ham havde vi ofte forsøgt at lokke til at tage en bager, endelig engang lykkedes det for min bror at overtale ham. Vi stod i lang tid og diskuterede med ham, mens han lagde ansigtet i de rette folder, før han gik ind i butikken. Nu havde min bror og ham det sådan sammen, at min bror bare behøvede at skære en enkelt grimasse, som henviste til et eller andet, de havde oplevet sammen, så faldt kammeraten sammen af krampegrin. Da han nu stod der i butikken med et trist udtryk i ansigtet, og ekspeditricen lige skulle til at spørge ham, hvad han skulle have, kom han til at kaste et blik hen mod vinduet, hvor min bror stod og lavede grimasser. Han brød omgående fuldstændig sammen af grin. Hvad ekspeditricen har tænkt ved jeg ikke, men hun forsøgte at komme foran ham ud og låse døren. Vi fik ham selvsagt aldrig til at forsøge at tage en bager mere.

Det, vi beskæftigede os mest med om dagen, var handel. I Larsbjørnsstræde lå på første sal en slags engros-lager, hvor vi købte snørebånd og barberblade. Når man rettede dem pænt til i en cigarkasse, kunne man stå i opgangene til spisehusene på Strøget. Der kunne være godt med gennemtræk og ofte et kvarter imellem, at der kom et menneske, men det blev alligevel til en lille skilling, der kunne holde sulten fra døren. Om aftenen kunne man fortsætte med at handle på værtshusene. Det var en evig kamp at undgå tjenerne, som oftest smed os ud.

Når vi en sjælden gang havde penge til det, gik vi på torvet om morgenen og købte blomster. Bedst var det på den årstid, hvor man kunne købe bukkar-kranse eller liljekonvaller. Det var meget tilfredsstillende at handle med blomster, det var ikke kamufleret tiggeri. Man behøvede ikke at være eller spille ydmyg, folk købte, fordi de kunne lide varerne. Dog gjaldt det, når vi handlede med liljekonvaller og bukkar-kranse, om at få dem solgt hurtigt, da de ellers blev sorte og usælgelige. Det glemte min bror og en kammerat at tage i betragtning; de lejede en trehjulet cykel for deres sidste penge og kom igen et døgn efter langt ud på natten. Næste morgen

skulle de ud at handle, de havde kørt flere hundrede kilometer, og i en skov havde de fyldt en kuffert med liljekonvaller. Da de næste morgen åbnede kufferten, lå der bare en våd, sort masse.

Trotskisterne

Jeg er kommet sammen med trotskisterne siden jeg var omkring 15 år. Det var en meget blandet flok, som havde det tilfælles, at de på et meget tidligt tidspunkt havde gennemskuet stalinismen, og som alle andre foregangsmænd var de almindeligt forhadte og foragtede af deres nærmeste, i dette tilfælde først og fremmest DKP (Danmarks Kommunistiske Parti). Vi havde et lille kælderlokale i nærheden af Halmtorvet i en baggård. På et tidspunkt under møderne stoppede vi og drak sort kaffe, og en nylig hjemkommen spanienskæmper rullede cigaretter, som han dyppede i sprit fra petroleumsapparatet, før han tændte dem. Jeg gik under et møde ud og tiggede brød til kaffen, hvilket imponerede dem meget.

Trotskisterne brugte allerede dengang »bolle-å« og blev derfor forhånet af aviserne som folk, der ikke engang kunne stave. Man hånede os også for at gå med alpehuer, det var blevet en slags mode blandt det yderste venstre efter den spanske borgerkrig.

Når jeg omtaler 4. internationalisterne som trotskister, er det fordi det sidste var det mest benyttede udtryk blandt udenforstående. Jeg ved egentlig ikke, hvor mange af os, der var tilhængere af Trotskij. Vi kunne ikke vide, hvad han ville have udviklet sig til, hvis han havde overtaget rollen efter Lenin. Dette er forhåbentlig ikke en mistænkeliggørelse, men en konstatering. Som forholdene var dengang, bandt vores fælles had til stalinismen os sammen. Jeg blev i mange år kaldt for »Trotskij-Børge«. Det irriterede mig lidt, blandt andet fordi Trotskij var med til at slå oprøret i Kronstad ned.

Natlogier

Det var sjældent, vi havde noget fast sted at bo, hvorfor vi dagligt skulle skaffe os penge til natlogi.

Der var ellers lejligheder nok på dette tidspunkt, uden for hver anden opgang sad der papirskilte med »Lejlighed til leje«. Det var ikke ualmindeligt, at man kunne bo de første 3 måneder gratis. Det gjaldt dog ikke for sådan nogen som os, det skulle helst være nogen, man kunne forvente ville bo også ud over de næste 3 måneder.

Der lå logihuse spredt ud over hele København: Borbergade, Saxogade, Studiestræde og Larsbjørnsstræde var dem, vi benyttede mest, og af dem foretrak vi i lang tid Larsbjørnsstræde, sandsynligvis mest, fordi der var tilknyttet en kaffebar. Logihuset bestod af for- og bagbygning, vi boede for det meste i baghuset, så jeg regner med, det har været dyrere at bo i forhuset. Der var hverken varme eller varmt vand på værelserne, og mindst to senge med gammel-dags tunge dyner. Sengetøjet blev kun skiftet, når det var meget snavset, uanset hvor mange der havde benyttet det.

Jeg kan kun huske en gang, jeg har boet i forhuset, det glemmer jeg til gengæld heller ikke. Jeg havde lejet mig en seng på en to-mandsstue, jeg kendte ikke indehaveren af den anden seng. På et tidspunkt sagde han godnat og slukkede lyset, mindre end 5 minutter efter brølede han som et vildt dyr og tændte igen, han stod ude midt på gulvet, nøgen. Jeg har aldrig set nogen så overbidt af væggelus på ingen tid, han var plettet over hele kroppen. Han må have været meget modtagelig, jeg mærkede ingenting. Han ry-stede lagnerne og gik i seng igen, men har sikkert haft en frygtelig nat.

En nat jeg boede i baghuset, hvor der var en bælgmørk baggård, åbnede en af mine medbeboere vinduet og pissede ned i gården, da lød der et rasende brøl, han var kommet til at pisse bestyreren ned i hovedet. Denne havde regnet sig i sikkerhed med en pige i den mørke baggård, som selvsagt også beskyttede synderen.

Øverst oppe i bagbygningen på loftet var der et rum, hvor man opbevarede gamle dyner. Min bror fortæller, at han og en kammerat havde sneget sig derop en nat og lagt sig til at sove, en nat hvor de ikke havde penge til natlogi. Indehaveren kom ind i rummet med en eventuel køber til ejendommen, han blev sikkert forskrækket, for hans eneste kommentar var: »Hvad fanden skal man gøre, de ligger alle vegne«.

Spisesteder

Nede i kaffebaren, hvor man også kunne købe smørrebrød og spille kort, kom der mange festlige personer. Mest husker jeg maleren Tauscher. Han bredte ofte papirstykker ud på et bord, dyppede fingrene i vandfarver og malede løs på dem alle på én gang. Ind imellem vendte han et af papirstykkerne på hovedet, hvor det åbenbart passede bedre. Når han var tilfreds med resultatet, gik han ud for at sælge det.

En dag kom han tilbage med en radio, som han havde tiltusket sig. Han forsøgte at sælge den ved disken til bestyreren. Han ville give 5 kroner, Tauscher ville have 10. Mens den ene siger 5 og den anden 10, stikker bestyreren ledningen ind i stikkontakten, der lyder et smæld og kommer et lysglimt og en lille røgsky. Tauscher skynder sig at sige 5, og inden bestyreren har tænkt sig om, har han stukket Tauscher en femmer i hånden.

Radioen har selvfølgelig været indstillet til en forkert spænding. Det var almindeligt dengang, at en del af byen havde jævnstrøm på nettet. Da det gik op for bestyreren, at han havde dummet sig, sagde han: »Hvad nu?«. »Kender jeg ikke noget til«, sagde Tauscher og skyndte sig bort. Da det hele skete på nogle få sekunder, var det ustyrlig morsomt.

Jeg husker også, han blev beskyldt for at snyde i poker og betalte nogle penge tilbage. Jeg troede godt man måtte snyde i poker, men

Det skete i de dage

måske gælder det kun, når man ikke bliver opdaget eller er stærkere end modstanderen.

Vi havde forskellige madmuligheder. Falk Hansen, tror jeg han hed, havde underholdning i Gothersgade, hvor vi fik kaffe med brød. I kirken på Sct. Annæ Plads var der te med brød og en masse præk. I Toldbodgade var der på et tidspunkt suppe i en kælder, men bedst var »Samaritanen« ved »Sorte Hest« på Vesterbrogade. Der fik man grød med varm mælk og en tyk humpel brød og kunne træffe senere så prominente personer som Halfdan Rasmussen og andre. Om natten var der også muligheder. Bedst husker jeg smørrebrødsforretningen i Farimagsgade, hvor man ved tolv-tiden udleverede dagens overskud af skorper med spegepølse på. KFUM havde et spisehus i Kannikestræde, hvor det var muligt at komme bagind med en gryde og tigge varm mad. Man kunne også være heldig at redde sig et måltid mad i køkkenet til Vegetarisk Restaurant på Strøget. Der tilbød man mig iøvrigt arbejde som tallerkenvasker, hvilket jeg modtog med glæde.

Forskelligt arbejde

Vegetarisk Restaurant er en af de få arbejdspladser, jeg har haft, hvor jeg kan huske, hvorfor jeg holdt op eller blev fyret. Man må nemlig ikke tro, vi ikke arbejdede, vi tog alt det arbejde, vi kunne få. Jeg husker ikke, hvor længe jeg var der, men som sagt tydeligt, hvorfor jeg holdt op. Indehaveren var jøde og tilhørte, så vidt jeg husker, en eller anden yderliggående religiøs sekt. Det står tåget for mig, jeg er ikke sikker på det, men i hvert fald led han af religionsvanvid. Hver formiddag før åbningen mødte hele personalet op, og han afholdt gudstjeneste. Det kunne jeg sagtens snuppe, da jeg jo ofte havde oplevet det samme for en kop te og et stykke brød, men jeg kunne ikke snuppe at han, den dag meddelelsen kom, at tyskerne havde angrebet Sovjetunionen, i sin prædiken indflettede en vel-

signelse for de tyske våben, der nu angreb de ugudelige bolchevikker. Dette meddelte jeg ham omgående og sagde op.

Vi kørte også på de fleste af byens budcentraler. Når vi holdt op, tror jeg simpelthen det var af sult. Vi fik kun penge, hvis der var noget at køre med. Teoretisk kunne vi sidde fra morgen til aften i flere dage uden at tjene en skilling, og da vi i forvejen på gode dage kun tjente til det mest nødvendige – natlogi, et måltid mad på folkekøkkenet og en vask til 25 øre på et af de underjordiske toiletter – er det let at regne ud, at der ikke var overskud til de dårlige dage. Tilmed kunne man risikere på en dag kun at få et eneste job, der varede en time, og man blev så møgbeskidt, at indtægten ikke engang dækkede, hvad det kostede at blive ren. De eneste, der kunne leve af at køre i budcentraler, var folk som havde forrettigheder, faste kunder eller garantier. De fleste, der klarede den, var nu nok folk, der havde en indtægt ved siden af, folk der skulle have et supplement til understøttelsen eller unge mennesker, der boede hjemme, og bare spædede lidt eller intet til husholdningen.

Det bedste job, jeg kunne få, var når jeg blev sendt til produkthandler Boldt, jeg tror det var i Møntergade, hvor han havde en kælder, hvorfra jeg skulle læsse gammelt papir på en lastbil. Jeg dyrkede lidt vægtløftning på dette tidspunkt sammen med en kammerat, og det var god træning, når jeg hele tiden pludselig kunne eksplodere ved at bukke mig ned, gribe en sæk eller en balle og i et træk smide den højt op i luften til ham, der stod øverst på læsset parat til at tage imod.

Om vinteren gik vi på snearbejde, men der var mange om budet, og det var ofte en frygtelig pris, vi skulle betale for at få en dags arbejde. Vi har ofte stået fra kl. 12 om natten til 7 om morgenen for at forsøge at få en dags arbejde eller et snetegn, som gav ret til en dags arbejde på et senere tidspunkt. Vi kunne være flere tusinde i en sådan snekø. Måske blev der kun antaget 50 mand og slet ikke delt snetegn ud. Mange af os var dårligt påklædt og havde måske ikke fået ordentlig mad i flere dage. Var vi blandt

Det skete i de dage

de heldige, der fik arbejde, er det et stort spørgsmål, hvor meget held der var i det. Det har ikke været særlig sundt at skulle ud at arbejde i kulden efter at have frosset hele natten og uden at have sovet.

Knubs og skader

Jeg var stadig meget mindre end min bror og vore kammerater, hvilket hele tiden skabte problemer for mig, jeg ville kunne det samme som dem. Når vi gik igennem byen, skulle de springe over samtlige cykelstativer, hvilket også næsten altid lykkedes, det samme kan ikke siges for mit vedkommende. Jeg satte gerne i fuld fart og endte i en stor bunke af cykler og stativ, og fik selvsagt en masse knubs. Engang påstod min bror, at han i et baglokale til en budcentral, hvor vi kørte, havde slået en revne i dørfyldingen med et knytnæveslag. Jeg hoppede straks på den, tog et mægtigt tilløb, og knaldede hånden ind i døren, som ikke rokkede sig en tomme. Det viste sig ved nærmere eftersyn, at den var af egetræ. Jeg smadrede selvfølgelig hånden men lod som ingenting.

Efter 3 uger var jeg nødt til at gå på hospitalet, den var vokset forkert sammen, så jeg fik den brækket op igen. Det generede mig ikke så meget, selv om jeg blev lidt betænkelig ved situationen lige ved starten. Den hvidkitlede pige, der sad i forværelset til skadestuen, og som modtog foreløbige data, sagde til en mandlig patient med en brækket arm, som lige meget, hvordan han vendte den, drejede sig om i en unaturlig stilling, at han bare skulle sætte sig ned og vente, til det blev hans tur, og så iøvrigt lade være med at skabe sig.

Det samme sagde iøvrigt en sygeplejerske til mig mange år efter på Sundby. Jeg kunne have myrdet hende. Jeg havde mistet en finger på arbejdspladsen, hun skulle skifte forbindelse, og fingeren rykkede af sig selv, når hun rørte ved nerverne. Jeg havde mistet en finger tidligere under meget værre omstændigheder og havde gået

med den et halvt år, før den voksede sammen, derfor kendte jeg turen, jeg var ikke spor nervøs og skabte mig ikke.

Krigsudbruddet og en arrestation

Da krigen brød ud, var jeg inde på Rådhuspladsen om natten for at følge lysavisen på Politikens Hus. Der var samlet tusinder af mennesker, og krigsudbruddet blev nærmest fejret som en folkefest. Folkemængden, som havde hinanden under armen, bølgede frem og tilbage foran nogle smilende politibetjente og sang: »Det allerbedste, det allerbedste, det er nu Steinckes politik, gå på med knip-ler og med hestek«.

I dagene fremover var der mange mennesker på Rådhuspladsen. Jeg benyttede lejligheden til at dele løbesedler ud mod krig og fascisme. På et tidspunkt kommer en civilklædt person trækkende med to betjente og får mig arresteret. Jeg fik senere at vide, at han skulle hedde Ole Riis og være kunstmaler. En nu afdød trotskist ved navn Poul Moth, de sidste år før sin død vistnok rektor ved en skole i Ålborg eller Århus, kom og løste mig ud fra Nytorv politistation. Om jeg ikke var den allerførste, var jeg ihvertfald imellem de allerførste, der blev arresteret ved krigsudbruddet for at protestere mod krig og fascisme.

Denne kammerat, Poul Moth, var iøvrigt en meget festlig person. Høj, tynd, med en stor næse og ludende lidt forover, som om han var knækket på midten. Hans humoristiske sans var lige modsat andre menneskers og fuldstændig uberegnelig. Man kunne fortælle verdens på et givet tidspunkt bedste vittighed. Mens alle andre lo, kiggede han på en med et forstenet udtryk. Sad man derimod i en sporvogn fyldt med husmødre i en formiddagstime, husmødre der sad i deres egne tanker, og Poul Moth kom ind af døren, og man så, mens han passerede én, stille sagde: »Davs Poul!«, brød han sammen i en krampelatter. Ikke en almindelig latter, men en latter,

Det skete i de dage

der skiftede mellem gulv og loft. Han skiftevis bukkede sig ned og rettede sig helt ud, og han blev ved så længe, at det ikke bare var pinligt for den, der hilste på ham, men for hele sporvognen.

Han havde i mange år en sprogskole ude på Rubinsteinsvej og var en fremragende arbejder-esperantist. Jeg tog nogle gange med esperantoklubben på cykeltur til Sletten. Det var almindeligt at byde Poul en cigaret. Det samme gentog sig hver gang, han sagde: »Jamen, her er jo ingen myg«. På et eller andet tidspunkt havde en eller anden i en eller anden anledning kaldt en kvinde for en »moppe«. Dette udtryk tog Poul til sig som sit eget. En dag havde en af mine daværende kammerater inviteret sin mor med op til Poul på kaffe. Hun var en statelig hvidhåret dame. Det virkede meget pinligt, da Poul spurgte: »Skal moppen have mere kaffe?«. Poul opfattede ingenting. Efter krigen købte han sig en motorcykel, men da han trak rundt om alle hjørnerne, fandt han hurtigt ud af, at det var hurtigere at tage sporvognen, og min bror solgte den for ham.

Han brød iøvrigt delvis med den trotskistiske bevægelse efter Fællesmarkedet. Som sproglærer har han sikkert i mange år drømt om et forenet Europa. Vi andre havde derimod altid drømt om at ikke kapitalisterne, men proletarerne skulle rotte sig sammen tværs over landegrænserne.

Tivoli-rejsende

To somre rejste vi med tivoli. Vi startede inde i Forum og skulle hjælpe med at passe Europas største karrusel, den havde 1100 spejle. Jeg havde lidt forfærdeligt af køresyge, så længe jeg kunne huske tilbage. Når jeg kørte i sporvogn, blev jeg kridhvid i hovedet og klarede det kun ved at holde panden mod den kolde vinduesrude. Nu skulle jeg køre rundt 10 timer i træk og arbejde samtidig. Jeg ved ikke hvor mange gange, jeg brækkede mig.

Senere, da vi rejste rundt i landet, lærte jeg at stå af og på under

kørslen, hvilket gjorde arbejdet mange gange lettere. Det kostede mange skrammer at nå så langt, men det var en dejlig fornemmelse, når karrusellen kørte så stærkt, at det hele kun var runde hvide striber, at stige elegant af og på, som om karrusellen slet ikke kørte, særlig når der stod piger og så på. Men det havde virkelig kostet mange skrammer og meget mod at nå så langt.

Pigerne hængte efter os. Hvor vi i København ingen chancer havde for at komme i nærheden af piger, fordi vi var og lignede bumser, så spillede vores udseende her ingen større rolle. Vi var automatisk udnævnt til sigøjnere, og sigøjnerne var romantiske pigejægere, det stod der i hver eneste ungpigeroman, så det kunne man roligt stole på. Vi var altså meget mere attråværdige end andre unge mennesker, i hvert tilfælde bedre end dem, som bare levede inde på Københavns brosten. At man på samme tid i vores naboland udryddede tusinder af sigøjnerne som mindreværdige individer, vidste de selvsagt ikke noget om. Jeg havde mit første forhold til en pige på dette tidspunkt. Jeg var et sted mellem 16 og 17, hun var 17 og måtte nærmest voldtage mig, selv om jeg ikke havde noget imod det.

I modsætning til de tyske naboer så også vores unge mænd på sigøjnerne som en slags overmennesker. Jeg kunne min størrelse til trods jage flokkevis af ballademagere på flugt, når det var nødvendigt. En dag samlede der sig en flok på 7–8 unge mænd på tivolipladsen, en søndag før åbningstiden. De snakkede og skævede hele tiden til mig. Jeg vidste godt hvad det drejede sig om, jeg havde aftenen før været sammen med en ung pige fra egnen. Enhver af dem kunne have pakket mig sammen, hvis de havde lyst. Jeg besluttede, at det bedste forsvar var angreb, så den mest aggressive ud og gik ind i midten af flokken og spurgte ham: »Er det dig der vil slås?«. Han svarede overrasket og lidt spagfærdigt nej. Dermed var slaget vundet, og jeg kunne spørge de andre: »Er det så dig? Eller dig?«. De svarede alle nej. Jeg kunne derefter bede dem forlade pladsen til vi lukkede op, hvilket de gjorde uden mislyde.

Justits på markedspladsen – og almen dannelse

Min ældre bror optrådte engang, vi lå i Hvidovre med et mindre tivoli, efter min mening som en stor psykolog. Jeg passede på dette tidspunkt en gammeldags karrusel, som blev drevet med håndkraft. Dette foregik oppe under overdelen, hvor man så gik rundt og rundt, mens man skubbede på tværbjælkerne. Der var ikke afsat mandskab til at drive karrusellen, hvilket heller ikke var nødvendigt, drengene sloges faktisk om at få lov. De mest dominerende af dem sad på tværbjælkerne og kørte med, mens de andre knoklede rundt, altså akkurat ligesom ude i tilværelsen. Der var mange, som var misundelige på de heldige og forsøgte at sabotere ved at standse karrusellen hele tiden fra den modsatte side af, hvor jeg opholdt mig.

Det var et meget børnerigt kvarter, og overalt i tivoliet var der problemer. Min bror kiggede de mest forbandede af alle ungerne ud, fik fat i dem og sagde: »I ser fornuftige ud, jeg har lagt mærke til jer, her har i 25 øre. Jeg har valgt jer til »tivolipolitiet«, hvis der er nogen, der laver spektakel, kan I bare smide dem ud«. Efter den tid havde vi ingen problemer. Psykologien havde dog et lille efterspil, som viste mig, at det, at vi i det meste af vores liv havde måttet klare os selv, ikke havde forrået os men givet os en vis moralsk og kulturel ballast. I modsætning til dem, der boede hjemme og først, når de flyttede hjemmefra, ville finde ud af, hvordan man nødvendigvis måtte opføre sig i visse situationer.

En af de drenge, min bror havde udnævnt til »politik«, meddelte os, at hans forældre havde inviteret os på kaffe på et tidspunkt hvor tivoliet var lukket. Jeg tænker mig, at han har været et problembarn og har fortalt sine forældre, at vi havde hævet ham til skyerne. Min bror havde ovenikøbet givet ham en lommekniv. Måske var min bror den første, der havde rost deres dreng og uanset den lumske baggrund gjort dem glade. Vi mødte op i en lille lejlighed på Vigerslevvej. Vi var tre, min bror og jeg og barndomskammeraten, der

havde boet hjemme. Der var dækket til 7, forældreparret med dren- gen, en bedstemor og os tre. Det var kaffebord med 7 stk. fransk- brød og 7 flødekager. Vores kammerat startede med at spise en flødekage, derefter en flødekage til og et stykke franskbrød. Resul- tat: Bedstemoren og jeg havde endnu ingen flødekage fået, og der stod én flødekage tilbage på fadet. Jeg tror ikke andre end bedste- moren og jeg havde opfattet, hvad der foregik. Bedstemoren spurgte, om jeg ikke skulle have min flødekage, jeg sagde, hun skulle spise den, da jeg ikke havde lyst, hun sagde, jeg bare skulle spise den, da hun ikke var særlig interesseret, jeg nægtede stadig, hvor- efter vores kammerat sagde: »Når ingen vil have den, tager jeg den«, hvilket han gjorde. Han var ellers en god kammerat, han forstod det bare ikke, der har simpelthen manglet noget i hans udvikling.

Nogle få år efter blev han skudt et kort stykke derfra, på hjørnet af Vigerslevvej og Hansstedvej.

To jalousihistorier

En lørdag, mens vi lå i Nordsjælland, tog vi til landsbybal. Vi havde ellers ikke mange penge, vi fik 20 kr. om ugen plus kost. Jeg tror nok lønnen var udregnet ud fra det erfaringsgrundlag, at man selv skaffede sig supplement, men da vi jo ikke var professionelle tivoli- rejsende, havde vi kun den nøgne løn. Vi havde lejet en tandem- cykel og kørte tre på den til festen. Da ballet var forbi, fik jeg fat i en pige ude i mørket, men min bror opsporede mig. Da jeg stadig var den lille, fik han lynhurtigt prakket mig på tandemmen og for- svandt med pigen. Jeg havde kun en svag anelse om, i hvilken retning jeg skulle, og hele natten slæbte jeg cyklen over marker og hegn. Først om morgenen, da det lysnede, fik jeg øje på et kirke- tårn, der kunne vise mig vej. Da jeg henad formiddagen nåede vores opholdssted, gik min bror og kammeraten rundt med et smørret smil på ansigtet.

Det skete i de dage

Jeg fik dog en grusom hævn om aftenen, da tivoliet blev åbnet. Det viste sig, at pigen, vi havde fundet i mørket, var en stakkels fattig sinke fra egnen, der havde fået to børn med sin far, som nu sad i spjældet. Min bror kunne roligt regne med, at de fleste af tivologæsterne var klar over, at han havde haft et forhold til hende. Da han så hende, gik han ud bag det telt, han passede, og brækkede sig.

Jeg lavede i øvrigt det samme nummer med ham nogle år efter. Jeg var i min egenskab af delingsfører i et frihedskæmperkompagni vagtkommanderende for nogle flygtningelejre i Stockholmegade. Da jeg gik igennem Østre Anlæg på vej til vores hovedkvarter i Øster Voldgade, fik jeg øje på min bror, som sad på en bænk med en russisk kvinde, der sammen med nogle veninder opholdt sig i en af lejrene. Jeg kommanderede ham på vagt og overtog pigen, som jeg senere en kort tid var gift med.

Hvem af os, der fik størst hævn over den anden, mig eller min bror, er jeg aldrig rigtigt blevet klar over.

Arbejde på landet – og lus

Vi tog også ud på landet et par gange for at luge roer. Engang blev vi anvist noget arbejde hos en eller anden fornem fidus på Lolland. Han var greve eller sådan noget, som ikke siger mig ret meget. Efter at vi var blevet vist det sidste stykke vej af egnens original, som med et vildt udtryk i øjnene råbte: »Der er fandenedme manne roer der!«, blev vi modtaget af godsejeren selv. Hans første bemærkning til os var: »Nå, I er københavnere, så er I vel fulde af lus«. Vi betragtede ham ikke som en bramfri, men som en grov person, og rejste hjem så snart vi havde tjent til billetten. Også fordi vi boede dårligere end hans svin. Det var en mønstergård, svinene havde fliser på væggene, vi skulle bo i en gammel hytte.

Det er rigtigt, at der var mange lus dengang, og vi var vel på grund af den måde, vi levede på, meget udsatte. Til gengæld var vi

også i modsætning til andre mennesker specialister i at opdage og udrydde dem. Vi har tit i samlet flok gået over i Nørre Alle og er blevet afluset. Det foregik ved, at vi fik et bad, mens vores tøj opholdt sig i en varmebeholder, som dræbte lusene.

Jeg havde engang fået fladlus og beklagede mig til en læredreng på et autoværksted. Han sagde, at han kendte et godt middel, og jeg fik hældt en vædske ud over hele tissetøjet. Jeg husker ikke, hvad han kaldte vædsken, men jeg tror det var fortynder. Jeg takkede og gik min vej. Da jeg havde gået et stykke, begyndte det at brænde som bare helvede, jeg tænkte, det var et godt tegn. I flere dage var huden omkring mine nosser ikke andet end laser, og fladlusene levede i bedste velgående. Da jeg efter et stykke tid havde fået genetableret huden, gik jeg ud på Kommunen og bad om jeg kunne få en fnatkur. Det var det eneste, jeg stolede på kunne fjerne nogle så levedygtige eksemplarer. Dette gik man med til. Og jeg gik ned i en kælder, hvor en meget håndfast dame med en børste smurte mig ind fra tærne til halsen med en blanding af hestefedt og svovl. Måske har jeg følt mig lidt finere end de andre, for da det blev min tur sagde jeg stille til hende: »De behøver ikke smøre mig på halsen, jeg har ikke fnat«. Hun brølede så det kunne høres på hele hospitalet: »Nej De kommer for Deres flade lus«, og jeg fik samme omgang som alle de andre.

Sovesteder

Da Danmark blev besat, boede jeg hos en revolutionær kammerat på en 5. sal i en baggård i Saxogade. Jeg havde ingen seng men sov i et uldtæppe, jeg havde spændt ud mellem to vægge. Jeg lå krumbøjet og havde ingen mulighed for at vende mig. Der blev indført mørklægning, min kammerat var natteblind, og da jeg en aften så ham komme hen mod mig på gaden, ville jeg udnytte dette for at lave sjov. Bare stødte en skulder ind i ham og gå videre. Jeg fejlbedømte afstanden og knaldede panden lige ind i hovedet på

Det skete i de dage

ham. Han snurrede et par gange rundt, holdt sig for øjet og sagde undskyld. Jeg gik stille et stykke videre, hvorefter jeg gik op. Der sad han, med et kæmpemæssigt blåt øje. Han sagde: »Der var en satans idiot, der rendte ind i mig«. Jeg fortalte ham først den rette sammenhæng 35 år efter, da den værste galskab havde lagt sig.

Ved slutningen af året boede vi på et loft i Teglgårdsstræde, vi havde lejet os ind for 12 kr. om måneden. Vi boede der tre mand, min bror og jeg og en kammerat. Vi havde det største besvær med at betale huslejen, når det var den første. Jeg tror, det må have været en eller anden gårdmand, der har lavet sig en ekstra skilling, som har lejet ud til os. Jeg tror ikke, at nogen husejer med den mindste smule fornuft i behold i sin vildeste fantasi nogensinde ville regne med at kunne leje dette rum ud til beboelse. På etagen var der kun pulterkamre, der var intet, der adskilte vores rum fra de andre pulterkamre. Vi havde ingen møbler, men blót madrasser på gulvet. Vores sengetøj var nogle gamle frakker. Som lys brugte vi stearinlys, når vi ellers havde nogen. Loftet var et skråt tag af tagsten med masser af revner, så vi kunne se direkte ud på himlen. Det var den koldeste vinter, man har kendt i min tid, vi sov med alt vores tøj på. Udlejeren har fået sig en stor overraskelse, da det blev forår, derved at vi havde en gammel spand, som vi pissede i. Det frøs næsten omgående til is. Når spanden var fuld, vendte vi den bare om og brugte den igen. Efterhånden stod der adskillige toppe omkring på gulvet.

Tysklandsarbejde

Den tiende januar 1941 blev jeg 18 år, og jeg ville være berettiget til socialhjælp. Min bror og hans kammerat, som ingen hjælp fik, udtalte sig som specialister, de sagde at jeg ikke skulle regne med at få nogen hjælp, kun hvis jeg gik ind på at tage arbejde i Tyskland.

Jeg gik på socialkontoret på min 18-års fødselsdag. Da jeg meddelte, at jeg var villig til at tage arbejde i Tyskland, reagerede man

positivt på min ansøgning om hjælp. Jeg kan derfor ikke sige, hvordan de havde reageret, hvis jeg ikke havde taget arbejde i Tyskland, men der lever heldigvis stadig mange mennesker, som husker socialkontorerne fra dengang. Man sendte en undersøger op, hvor vi boede, det var en ældre mand. Han gik indenfor, så sig om og sagde: »I ligger jo og dør her, børn«. Jeg fik det mest nødtørftige tøj og rejste til Tyskland.

Dagen efter vores ankomst blev vi kommanderet ud og hakke is af et tipvognsspor. Jeg vil tro, det var mellem 10 og 20 graders kulde, dertil en kraftig vind. Tipvognssporet skulle først bruges til foråret, når jorden var optøet. Vi var mange, der gik til den og huggede is, så splinterne fløj om ørerne på os. Forarbejderne havde et skur med kakkelovn, hvor de opholdt sig. Det var tjekkere, som sikkert har kedet sig, for de tillod nogle enkelte at sætte sig ind ved kakkellovnen, og disse forsøgte at holde os andre ude for ikke at ødelægge deres fordel. På et tidspunkt indså dog alle, at de var nødt til at lukke os ind. Vejret var morderisk, jeg, og sikkert mange med mig, var slet ikke klædt på til sådan et vejr. Jeg blev syg. Et stykke tid var jeg indlagt på en stue, der var indrettet til lazaret. Hvad jeg ellers levede af, ved jeg ikke, jeg var der i et par måneder. Et par gange var jeg i Hamburg og hjælpe med at rydde bombetomter, det hele stod i en tåge.

Rømning til Danmark

En dag besluttede jeg og en anden attenårig, som vi kaldte »Sømanden«, at se og komme hjem. Hvordan vi fik penge til togbilletten ved jeg ikke, men vi skulle skifte i Hamburg. Sømanden havde 20 mark, som blev franarret ham på et værtshus. Vi ankom til Flensborg og ville gå så nær grænsestationen som muligt, hvorefter vi ville gå ind i skoven og forsøge at komme over grænsen. Vi blev standset umiddelbart uden for Flensborg af en grænsegendarm og indsat i Flensborg arresthus. Under afhøringen sagde vi, at vi var

Det skete i de dage

rømmet fra et skib i Hamburg. Der må være kommet grus i maskineriet, for bortset fra, at sømanden fik et spark i skridtet af en vogter, led vi ingen overlast.

Efter et stykke tid, jeg husker ikke, hvor længe, men jeg regner med 14 dage, blev vi kørt til grænsen efter først at være kørt igennem en arbejdslejr, sandsynligvis for at forskrække os. På vores side af grænsen henvendte vi os på socialkontoret og bad om penge til hjemreisen, hvilket vi også fik, men først efter at en socialfunktionær havde haft lejlighed til at skælde os ud for idioter, der ikke ville vort eget vel.

Arbejde i Norge

Cirka et halvt år efter tog vi til Norge. Det var private danske firmaer, der annoncerede efter jord- og betonarbejdere og lokkede med et pænt forskud. De nåede dog ikke at få megen fornøjelse af os, jeg tror kun, vi var der en måned.

Det viste sig, at vi skulle arbejde ved en eller anden befæstning i Trondheim. Jeg kørte også et stykke tid med bus, ca. 15 kilometer uden for Trondheim, hvor vi gravede kloakker.

Når vi arbejdede i Trondheim, var vi under kommando, det vil sige, vi vidste ikke, hvad vi foretog os og hvorfor. Det førte til mange vanvittige situationer. Vi blev for eksempel kommanderet hen til et 25–30 meter langt stykke jern og fik besked på, at nu skulle vi løfte. Der gik nogen foran eller bagi og fortalte, hvad vej vi skulle gå, sjældent i begge ender, så det blev til, at enderne ofte svingede hver sin vej. Det resulterede bl. a. engang i, at vi svingede på tværs af et tipvognsspor, og tipvognstoget faldt ned i en udgravning. Der blev et forfærdeligt skrigeri om sabotage, i virkeligheden var der kun tale om dårlig planlægning. Vi arbejdede om natten, og når der overhovedet ikke krævedes nogen tankevirksomhed af os, gik enhver bare rundt og halvsov. Havde man sagt til os: »I 30

mand der bærer et stykke jern over her, vi har afmærket hvor det skal ligge», havde der ikke været nogen problemer.

Efter kort tid blev vi enige om, at vi ikke ville være der, vi besluttede at tage over til Sverige. Vi, min bror og jeg og to andre brødre, som holdt sammen, begyndte pludselig at blive meget flittige. Vi skulle skaffe penge til rejsen. Desuden var det blevet farligt at skulke fra arbejdet. Der gik rygter om, at folk fra organisationen »Tod« en nat havde omringet en barak og gennembanket hjemmenværende arbejdere, så blodet flød.

Flugten

Da vi havde penge nok, tog vi toget til et stykke fra den svenske grænse, vi var blevet en tyve-tredive stykker. Da vi stod af ved stationen, var der tyske vagter på perronen. Vi væltede ud af toget med vores kufferter og pakkenelliker på en lille station, hvor der måske kun steg et menneske af hver anden dag.

Der gik panik i os da vi fik øje på tyskerne, nogle styrtede den ene vej rundt om stationsbygningen, andre den anden, mens nogle løb langs med toget og ud ad banelinien, som førte til Sverige. Der lød nogle råb fra tyskerne, men jeg tror ikke der blev taget nogen, og kort tid efter var vi på vej ud ad banelinien mod Sverige. Tyskerne blev sikkert lige så overraskede som os, måske har de haft et fedt job og ikke villet risikere nogen problemer, der kunne henlede opmærksomheden på dem.

Vi havde fået at vide, vi skulle passe på sabotagevagter og tyske patruljer. Efter nogle få kilometer blev det snevejr, og terrænet begyndte at gå opad. Der rendte små bække ned ad fjeldet, og flygtningene begyndte at smide bagagen fra sig. Først tømte de kufferterne langsomt. Jeg husker pæne nystrøgede skjorter med vaskeribånd om, der flød i bækkene ned ad fjeldsiden, til sidst røg hele kufferten. Vi mødte en enkelt smugler, han sagde vi bare skulle fortsætte opad, så opdagede vi nok, når vi var i Sverige.

Det skete i de dage

Han havde ret. Pludselig stod et par svenske soldater foran os, ingen lange diskussioner: »Danskere? Den er fin, bare følg efter os«.

Det kunne lige så godt have været tyskere. Indtil det blev snevejr, havde vi kunnet ses på flere kilometers afstand, i hvert fald så længe vi gik langs med banen. Da vi ikke var lige hurtige alle sammen, kom vi dryssende over en strækning på 100 meter. Stille gik det ikke af, de forreste snakkede og grinede ubekymret, mens de bageste til stadighed råbte: »Vent på mig!«.

Når jeg læser hele bøger skrevet af faldskærmsjægere om, hvilke frygtelige strabadser, de måtte gennemgå, og hvor mange tyskere, de måtte slås med, før de nåede Sverige, kan jeg kun sige, at vi må have været fantastisk heldige, måske har forsynet og vores naivitet holdt hånden over os. Det er mest nærliggende at tro, at det har været tyskernes tankegang: der er ingen grund til at bevogte hovedporten, ingen er så frække at flygte den lige og nærmeste vej. De må i deres baghoveder alligevel have haft en respekt for andre folkeslags intelligens, eftersom de ikke har kunnet se den mulighed, at nogen var så dumme, at de kunne finde på at gå ud ad hovedvejen.

Vi var kommet over til den svenske by Storlien. Foreløbig blev vi ført til en soldaterforlægning uden for byen. Jeg husker at soldaterne var fantastisk store, de havde hænder, som vi havde fødder. Måske har det været en forlægning af svenske gardere. Lige da vi kom ind i deres barakker, lagde de kapper om nogle af os, der var blevet godt gennemblødt, de var så store, at vi fuldstændig forsvandt i dem. Derudover var soldaterne meget høflige, nærmest lidt generte.

Næste dag blev vi puttet ind i et tog uden bevogtning, vi fik at vide, at vi ikke var fanger, men at man forventede, hvad husker jeg ikke mere. Man holdt en lille tale for os, hvor man meddelte os, at man havde sat sig i forbindelse med danske og tyske myndigheder,

og at disse var gået ind på ikke at foretage repressalier over for os, og at hvis dette ikke var sket, ville vi have fået ophold i Sverige.

Det har åbenbart været lidt af en sensation, at så mange var flygtet på én gang, for mange var mødt op på banen i Storlien. En svensker med lange støvler og nazimærke i knaphullet løb langs med toget og skreg: »Propaganda! Propaganda!«, hvorfor har jeg aldrig fundet ud af.

Nazimøder forstyrres

Jeg må sige, at jeg altid har været meget heldig under krigen, særlig i den sidste, men også i den første del. Vi var en hel del unge mennesker, der altid kunne finde hinanden om aftenen. Vi invaderede alle de nazimøder, vi kunne overkomme, og ofte endte de i et kæmpemæssigt slagsmål. Ofte blev vi smidt ud, inden vi nåede så langt. Hvis man nåede at sende bud efter politiet, pegede nazisterne flere stolerader ud, som så blev ryddet. Det gik til vores store fryd også ud over de nazister, der sad på disse rækker. Det skete også, at vi blev sorteret fra allerede ved indgangen.

Jeg husker engang Vilfred-nazisterne afholdt offentligt møde i Grundtvigs Hus. På en førstesal stod der adskillige betjente, de slog simpelthen enhver af os ned ad trappen igen uden spørgsmål, jeg regner med at nazisterne har haft et aftalt tegn. En bekendt, en forhenværende spanskekæmper, blev nok slået ned ad trappen en fire-fem gange. Hver gang han gik op, skreg han: »Det er vel for helvede et offentligt møde det her?«

Der var flere venstreorienterede grupper, der mærkeligt nok mer eller mindre fik lov til at eksistere de første to krigsår. Der var teknokraterne, som på trods af, at de gik uniformerede rundt i gaderne og slog på tromme, fik lov til at være i fred, selv om deres leder, en billedskærer, sad i spjældet engang imellem. Grunden var

Det skete i de dage

måske, at selv om han gik ind for en del af Marx's lære, var han samtidig jødehader.

Når vi blev smidt ud fra nazimøder, strejfede vi rundt omkring mødestedet, og når de sluttede, kom vi altid i slagsmål med mødedeltagerne. Det samme gentog sig, når vores side afholdt møder. En eller anden venstregruppe havde engang inviteret nazisterne til diskussionsmøde i Grand Café. Det var mange af vore, og også mange nazister, utilfredse med, så det endte i et slagsmål, som var lige ved at koste menneskeliv. Mange går sikkert rundt med ar endnu efter det slagsmål. Selv politiet måtte opgive at blande sig, men de stod på hospitalernes skadestuer og arresterede folk, som kom for at få plejet deres sår, selv om de næsten alle havde smadrede cykellygter i hænderne som bevis på, hvordan de var kommet til skade.

Politisk vold

Det kan måske forekomme nogen at være meget udemokratiske metoder, sådan at overfalde fredelige møder, men det betragtedes som en ganske naturlig ting at overfalde anderledes tænkende. Igennem trediverne havde man konsekvent hevet hinandens valgplakater ned og overfaldet hinandens plakatoptklæbere, og det gjaldt alle partier. Det havde ovenikøbet kostet menneskeliv. En kommunist blev engang beskyldt for at have slået en socialdemokrat ihjel, da han under plakatoptklæbning ud for belysningsvæsenet i Adelgade blev overfaldet af flere socialdemokrater. Til den daværende justitsminister Thune Jacobsens store raseri blev han frikendt.

Selv om man med rette kan beskyldte nazisterne for de fleste ulykker i vor tid, havde de hverken opfundet eller havde patent på overfald på anderledes tænkende. Kommunisterne havde i trediverne de tidligere omtalte arbejderværn, men de konservative holdt sig bestemt ikke tilbage. KU havde sorte uniformer med skrårøm, lan-

ge støvler og kasketter med hagerem, og for at sætte kronen på værket brugte de nazihilsen.

En af de selvbestaltede nazijægere, jeg kom sammen med, elskede at øve sig i at slå skaller mod nedløbsrør. Det var en fyrbøder, vi kaldte ham »Ahyr-ahyr«, fordi han læspede. Det var nu ikke nogen stor kunst, da nedløbsrørene almindeligvis bestod af zink. Der var dog undtagelser. Uden for belysningsvæsenet i Adelgade var de af støbejern, det opdagede han, desværre for ham, først efter, at han havde forsøgt at slå et af dem fladt med panden.

Engang var jeg kommet ind til et nazimøde i Kødbyen. Jeg måtte være røget igennem maskerne. Jeg var helt alene og kunne ikke forlade mødet igen, da jeg risikerede at samle opmærksomheden om min person og blive genkendt som nazijæger. Man kunne simpelthen lugte fanatismen i lokalet, de hidsede sig op og sang fanatiske sange om skjoldet uden plet. Da mødet var slut, fik jeg revanche. Jeg gennembankede en nazist, der var dobbelt så stor som mig. Det var nu ikke svært, han var klædt på som en nazist med lange støvler og nazimærke, uden om os stod en truende folkemængde. Da det foregik i Istedgade, og han var helt alene, har han sikkert været ved at dø af skræk.

Slutning – modstandskampen begynder

Den første af de venstreorienterede grupper, der blev revet op, var Alarm, som havde lokaler i Åbenrå. Den blev ikke revet op af tyskerne men af det danske politi, og bl. a. Milner Rasmussen, Halfdan Rasmussens bror, blev arresteret. Men det er en helt anden historie.

Oplysninger

Side 24: Huset i Stengade

»Folkets Hus« i Stengade nr. 50 på Nørrebro i København, en nedlagt fabriksejendom, der skulle have været saneret. Da den havde stået tom i flere år, blev den i 1971 erobret af slumstormere sammen med lokale beboere og brugt til aktivitets- og forsamlingshus.

Guruerne og Ole Grünbaum

Det drejede sig om en religiøs bevægelse af orientalsk tilsnit. Lederen, Guru Maharaj Ji, besøgte København i 1974, da han var 16 år gammel, og blev populært kaldt »den fede dreng«. Ole Grünbaum var en af de mere mediebekendte af sektens tilhængere.

Side 26: Pastor Bock

Præst ved Hellig Kors kirke på Nørrebro. Var en overgang meget omtalt i pressen på grund af sin utraditionelle måde at forvalte embedet på.

Side 50: Tyske flygtninge ... dødsdom

Det var næsten ensbetydende med en dødsdom at blive taget af dansk politi som illegal flygtning, fordi man så blev sendt tilbage til Nazityskland.

Side 57: Spanisk kampere

Danske frivillige, der havde kæmpet i den spanske borgerkrig (1936–39) på den republikanske regerings side mod Franco og hans oprørsstyrker.

Side 58: Arbejdsledsblade

»De Arbejdsleds Blade« blev solgt på gaderne af arbejdsløse og gav dem en lille, og legal, fortjeneste.

Side 61: Barndomsammerat ... omtalt senere

Se side 73, flødekage-episoden.

Side 63: Trotskister

Trotskij (1879–1940) var sammen med Lenin (1870–1924) en af de organisatoriske kræfter bag den russiske revolution. »Trotskister« blev en samlebetegnelse for kommunister der var imod Stalin (1879–1953).

4. Internationale

International sammenslutning (stiftet med Trotskij's medvirken 1938, eksisterer stadig) af partier og grupperinger i opposition til Stalin, også kaldet »trotskisterne«. (De kommunistiske partiers 3. Internationale blev stiftet i 1919 og opløst i 1943).

Oprøret i Kronstad

Matroserne på flådebasen Kronstad nær Petrograd (nu Leningrad) havde været fortroppen i den russiske revolution, men gjorde i 1921 oprør mod sovjetmagten.

Side 66: Aage Falk Hansen

Præsteuddannet, gennem arbejde i KFUM engageret i klubarbejde for arbejdsløse, i 30'erne i socialt hjælpearbejde med gudstjenester.

Side 70: Arbejder-esperantist

Medlem af Arbejdernes Esperantoklub, en gren af den danske og internationale esperantobevægelse. Hjælpesproget esperanto blev konstrueret 1887 for at fremme forståelse og fred mellem jordens folk.

*Foreningen Danmarks Folkeminder har udgivet følgende bind
i sin erindringsserie »Folk fortæller«:*

	Normalpris	Medlemspris
1. Viggo Klausen: Sådan var der på landet i tyverne. 1979. 40 sider	40 kr.	28 kr.
2. Kirsten Melchjorsen: »Peder Bøje«. 1979. Nyt oplag 1987. 40 sider. Ill.	50 kr.	30 kr.
3. Johs. P. Møller: Ingen billetter til himlen. 1980. 61 sider	40 kr.	28 kr.
4. Sigurd Jonassen: Vejen går min tro over Vesterbro. 1980. 66 sider. Ill.	40 kr.	28 kr.
5. Dorthea Beck Jensen: Beretning fra det gamle Skovshoved. 1980. 31 sider. Ill. . .	40 kr.	28 kr.
6. Chr. Refshøj: En gammel skolemester fortæller. 1980. 60 sider. Ill.	40 kr.	28 kr.
7. Ingolf Vrejlev: På valsen. 1981. 75 sider.	40 kr.	28 kr.
8. Lorenze Hansen: Opkomlinge. 1982. 70 sider. Ill.	40 kr.	28 kr.
9. Erik Kroman: Dagligt liv i Marstal og på Ærø omkring år 1900. 1982. 58 sider. Ill.	40 kr.	28 kr.
10. Jacob Peter Petersen: Beskrivelse over min Reise til Amerika 1862–66. 1983. 38 sider. Ill.	40 kr.	28 kr.
11. Niels Nørgaard: Mine livserindringer. En bonde fra Ribe-egnen fortæller. 1983. 69 sider. Ill.	40 kr.	28 kr.
12. Gerhard Klint: Baggårdsbarn i tyvernes København. 1983. 84 sider. Ill.	40 kr.	28 kr.
13. Ellen Birkkjær Ullmann: Skitser fra mine oplevelser 1902–83. 1984. 56 sider. Ill. .	60 kr.	30 kr.
14. Ove Bisgaard: En mælkemands erindringer fra det mørklagte København under besættelsen 1940 til 1945 og tiden der fulgte. 1985. 60 sider	60 kr.	30 kr.

15. Dagmar Rasmussen: Barndoms minder fra Vejleådal. Erindringer 1911–1921. 1985. 81 sider. Ill.	80 kr.	40 kr.
16. Agnete Therkildsen: Små glimt. 1985. 79 sider. Med mange tegninger af forfatteren	80 kr.	40 kr.
17. Herman Krogholt: Barske tider. En landsbydreng fortæller. 1986. 102 sider .	80 kr.	40 kr.
18. Gunnar Nielsen: Et godt liv – trods alt. 1986. 138 sider. Rigt illustreret	90 kr.	50 kr.
19. Agnes Schülein: Fasangården – husket af en fasankyling. 1987. 38 sider. Illustreret med tegninger af forfatteren.	80 kr.	40 kr.
20. Martine Løth: Slægtsminder. 1987. 73 s. Ill.	80 kr.	40 kr.

Bøgerne kan bestilles ved henvendelse til Foreningen Danmarks Folke-
minder, Birketinget 6, 2300 København S.